

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладом освіти

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
РОЛЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ У ВИХОВНОМУ
ПРОЦЕСІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

БЕЙРЕШ АДРІЕН ФЕДОРІВНА

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: Дошкільна освіта

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

Рівень вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № _____ / 202_

Науковий керівник:

Габода Єва Бейлівна

старший викладач

Завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладом освіти:

Біда Олена Анатоліївна

доктор педагогічних наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

**Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладом освіти**

Кваліфікаційна робота
**РОЛЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ У ВИХОВНОМУ
ПРОЦЕСІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Рівень вищої освіти: бакалавр

Виконавець: студентка IV-го курсу

Бейреш Адріен Федорівна

освітня програма: Дошкільна освіта

спеціальність 012 Дошкільна освіта

Науковий керівник: **Габода Єва Бейлівна**

старший викладач

Рецензент: **Йокоб Андрея Павлівна**

*викладач, директор Приватного закладу «Гімназія імені
П. Каталін Франгепан»*

Берегове
2025

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatási Intézményvezetés Tanszék

**AZ ÓVODAI NÉPHAGYOMÁNYŐRZÉS SZEREPE A NEVELÉSI
FOLYAMATOKBAN**

Szakdolgozat

Készítette: Béres Adrienn

IV. évfolyamos óvodapedagógia

szakos hallgató

Témavezető: Gabóda Éva

adjunktus

Recenzens: Jakab Andrea

főiskolai oktató, A P. Frangepán Katalin Gimnázium igazgatója

TARTALOM

BEVEZETÉS	6
I. FEJEZET: A NÉPHAGYOMÁNY SZEREPE AZ ÓVODAI NEVELÉS FOLYAMATÁBAN	8
1.1. Néprajzi alapfogalmak	8
1.2. A magyar néphagyomány történeti távlatai	9
II. FEJEZET: A NÉPHAGYOMÁNYOK ÉS AZ OKTATÁS KAPCSOLATA ...	11
2.1. A néphagyomány iránti érdeklődés megnyilvánulása az oktatói-nevelői folyamatokban	11
2.2. Jeles napok és ünnepek a magyar néphagyományban	14
2.3. Hagyományos kézműves technikák az óvodai nevelés folyamatában	15
2.4. Hagyományok és nemzeti értékek Kárpátalján	17
2.5. Népmese, népimondóka, népijáték az óvodai nevelésben	19
2.6. Népi ének az óvodában	24
2.7. Dramatikus népszokások	24
2.8. Kézművesség és népi díszítőművészet az óvodában	27
III. FEJEZET: HAGYOMÁNYŐRZŐ TEVÉKENYSÉGEK MEGFIGYELÉSE AZ ÓVODÁBAN	31
3.1. A kutatás célja, módszerei és helyszínei	31
3.2. A kutatás elemzése és eredménye	43
ÖSSZEFOGLALÁS	45
PE3IOME	47
FELHASZNÁLT IRODALOM	49
MELLÉKLETEK	51

ЗМІСТ

ВСТУП	6
I. РОЗДІЛ: РОЛЬ НАРОДНОЇ ТРАДИЦІЇ У ПРОЦЕСІ	
ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ	8
1.1. Основні етнографічні поняття	8
1.2. Історичні перспективи традицій угорського народу	9
II. РОЗДІЛ: ЗВ'ЯЗОК НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ З ОСВІТОЮ	11
2.1. Прояв зацікавленості до народних традицій в освітньо-виховному процесі	11
2.2. Важливі дні та свята в традиціях угорського народу	14
2.3. Традиційні ремісничі техніки в процесі дошкільного виховання	15
2.4. Традиції та національні цінності на Закарпатті	17
2.5. Народна казка, народна приказка, народна гра в процесі дошкільного виховання	19
2.6. Народна пісня в дитячому садку	24
2.7. Драматичні народні звичаї	24
2.8. Ремесло та народне декоративно-прикладне мистецтво в дитячому садку	27
III. РОЗДІЛ: СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ТРАДИЦІЙНИМИ	
ДІЯЛЬНОСТЯМИ В ДИТЯЧОМУ САДКУ	31
3.1. Мета, методи та місця дослідження	31
3.2. Аналіз дослідження та його результати.....	43
ВИСНОВОК	45
РЕЗЮМЕ	47
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	49
ДОДАТКИ	51

BEVEZETÉS

A témaválasztásom oka az, hogy érdeklődöm a hagyományőrzés iránt, valamint a hagyományőrzés nevelésben betöltött szerepének tanulmányozását feladatommak tartom, leendő óvodapedagógusként. Úgy gondolom, azért fontos a hagyományőrzés a nevelési folyamatban, mert érzelmi, erkölcsi, valamint a szülőföld iránti szeretetet kialakításában fontos szerepet játszik. Beépíthető akár a hétköznapi életbe, valamint különböző ünnepekbe, különböző nevelési területekbe: az ének-zene, az irodalmi-anyanyelvi, de a kézimunka foglalkozásokba is. Véleményem szerint azért fontos ezzel a témával foglalkozni, mert, ha már óvodás korban megismerik a gyerekek a néphagyományokat, akkor később az életük szerves részévé válik, és ezáltal nagyszerű közösségi és személyes élmények részesei lesznek.

A célom, hogy könyvtári kutatás során szélesebb megvilágításba helyezzem a néphagyományokat. A népi gyermekjátékok játszása közben az átélt zenei élmény sajátos örömforrás. Fontos a gyermeki népjátékok megismerése. A népszokások jelentős része a naptári évhez fűződik. Az évszakok változásával több jelentős népszokás épülhet be az óvodai mindennapokba. Fontos még megemlítenünk a népmesét, a népi játékokat, a mozgásos játékokat, a környezet megismerését, mondókákat és még sok más. Ezek mind fejlesztik a gyermek gondolkodását, mozgáskoordinációját, anyanyelvi- és kommunikációs kompetenciáit

A könyvtári kutatást követően empirikusan feltérképeztem a választott óvodák hagyományőrző gyakorlatát, megfigyelés és pedagógusokat célzó interjúk által, melyekből megtudhatjuk, hogy a néphagyományőrzés a nevelésben lehetőséget biztosít a különböző mozgásos és énekes játékok megismerésére, valamint a közösségi élet kibontakozására. Fontos, hogy a pedagógus szeresse és érdeklődjön a népi hagyományok iránt ezzel is kimutatva a gyerekeknek a fontosságát. A gyerekek pedig azáltal, hogy tapasztalják: a pedagógust is érdekli a hagyomány, példáját követni fogják. Így ebbe a folyamatba azok a családok is bevonhatók, amelyek számára a hagyományőrző szemléletmód kikopott a mindennapokból.

Szakdolgozatom megírását olyan fontosabb szakirodalmak tanulmányozása segítette, mint Bucherna Nándorné – Faust Dezsőné – Zadravecz Teréz: Néphagyományőrzés az óvodában, amelyből az óvodai hagyományőrző mindennapok gyakorlatába sikerült betekintést nyerni. Balassa Iván-Ortutay Gyula: Magyar Néprajz című alapműve a magyar néprajz területeivel és a paraszti életmód sokrétű vonatkozásaival ismertetett meg, amely

hozzájárult a téma kulturális vonatkozásainak jobb értelmezésében, rendszerezésében. Benedek Krisztina és Sándor Ildikó: A néphagyomány közvetítésének módszerei az óvodában című könyv kiemeli a népi kultúra sokszínűségét és gazdagságát, és mutatja be, illetve azt, hogyan lehet ezt a gazdag tudást átadni a gyermekeknek az óvodai környezetben. A kötet kiemeli, hogy a magyar folklórban rejlő gazdagság lehetőséget kínál a gyerekek számára a játék, a tanulás és a kreativitás összekapcsolására az óvodai környezetben. Beszprémy Katalin: Népi játszóház című könyve részletesen tárgyalja a hagyományos technikákat és azok társadalmi és kulturális kontextusát. Ezeket a hagyományos technikákat beépíthetjük az óvodapedagógiai gyakorlatba, hogy a gyermekek ne csak elméleti tudást szerezzenek, hanem gyakorlati készségeket is fejlesszenek, miközben megismerik és tisztelik a magyar népi kultúra gazdagságát és hagyományait.

Úgy vélem, hogy ez a téma mindig aktuális továbbá elvülhetetlen, hiszen segít jobban elmélyülni a néphagyományok oktatási-nevelési folyamatban való alkalmazhatóságában, amelynek komoly identitásmegőrző szerepe van, ami által magam is megismerhetem jobban hagyományainkat, valamint biztos vagyok benne, hogy én is fejlődök majd a téma feltárása során.

Leendő óvodapedagógusként szeretném a vizsgált területet intenzíven beépíteni majd a hivatásom gyakorlatába, ezért a vele való foglalkozás, a minél mélyebb megismerés később bizonyára hasznomra fog válni.

I. A NÉPHAGYOMÁNY SZEREPE AZ ÓVODAI NEVELÉS FOLYAMATÁBAN

A gyermek fejlődése alkalmával tudást, ismeretet szív fel környezetéből. A felnőttek kötelessége, hogy olyan környezetet teremtsenek, amely érdekli a gyermeket és elősegíti kreativitásukat. Rendkívül fontos a kisgyermekkorai nevelés érzelmi kontextusának és anyagi erőforrásainak gazdagítása. A népi kultúra a kultúra alapértéke, örökölni és tovább vinni kell. A népi kultúra értékei évszázados fejlődés után tökéletesedtek. A mai pedagógus feladata, hogy ezeket az értékeket kommunikálja. A hagyomány átörökítése a kultúra elsajátításának legtisztább példája (Benedek-Sándor, 2018: 10).

1.1. Néprajzi alapfogalmak

A dolgozat témájával összhangban azt a kérdést szeretnénk áttekinteni kiindulásképpen, hogy mely alapfogalmak vonatkoznak a néphagyomány tárgykörébe. Ezek közül legelőször a folklór elméleti hátterét kívánjuk megvilágítani.

Népköltészet – a nép körében keletkezett, szájhagyomány útján továbbörökített és elterjedt művek. Az óvodában a mondókákat, gyermekdalokat, népdalokat, népmeséket, találós kérdéseket, közmondásokat, gyermekdalokat használunk. A gyermekköltészet olyan, mint egy dráma. Ez tükröződik a dráma mimikájában, párbeszédében és táncában. *A folklór* - valójában a kulturális hagyományok rögtönzött formája, amely az emberek ünnepeinek és mindennapi életének kerete. Kollektív viselkedésmód, cselekvésmód, amelyet egy kis közösség tagjai követnek, mert megfelel az élő kulturális hagyománynak. Ez etikett, erkölcsi kódex, íratlan törvény, művészet, költészet, dráma, mítosz és mágia. A faluban kézenfekvőnek tűnő szokások, elsősorban az ünnepekhez kötődnek, de vannak olyan szokások, amelyeket csak hosszabb együttélés után lehet megtanulni. *A népi kultúra* – csak egy része a nemzet átfogó kulturális nevelésének. Ez korábban sokkal nagyobb és fontosabb rész volt, mára azonban vitathatatlanul elhanyagolható méretűre zsugorodott (Andrásfalvy, 1985).

A folklór a hagyományos kultúra kollektív társadalmi tudatát képviseli, amely magában foglalja az anyagi kultúrát, a szellemi kultúrát és a népi társadalmat. Tartalmazza a visszatérő ünnepeket, az élethez kapcsolódó szokásokat, a szájhagyományokat, például népmeséket és népdalokat, valamint a természetismeret, világnézetet tükröző hiedelemrendszert. Történelmileg a parasztság volt a folklór elsődleges hordozója, de ez a

20. században különböző társadalmi osztályokra is kiterjedt. A folklór átadása a szájhagyományból az írott formákká fejlődött, és bár a folklór és professzionális művészet különbözik egymástól, szoros kölcsönhatásban állnak egymással, ami olyan jelenségekhez vezet, mint a folklorizáció, ahol ismert szerzők művei a közösségi népi kultúra részévé válnak. A folklór megértése elengedhetetlen az oktatók számára, mivel elősegíti az irodalmi műfajok megértését és erősíti a helyi identitást, miközben elősegíti a kulturális elfogadást (Kész, 2023: 7-8).

A *népmese* a mesemondás egyik legjelentősebb műfaja az elméleti hagyományban. Ez egy elbeszélés, amely hihetetlen összetevőket tartalmaz, gyermeki hangvétellű, és betartja a sajátos formalitásokat. A népmeséhez kapcsolódó állítások, kifejezések a népmese két elsődleges tulajdonságát is demonstrálják: A narratíva mintegy fantasztikus, egybecseng egy másik narratívával. Az etnográfia történeti társadalomtudomány egyik ága, amely a populáris kultúra kutatására összpontosít (Bucherna - Faustné – Zadravecz, 2005:8, 13, 16).

A szertartásos költészet, más néven rituális népköltészet, különféle szokásokhoz kötődő költői formákat ölel fel, beleértve a köszöntő verseket, epikus dalokat és párbeszédessé játékokat, amelyeket gyakran adnak elő népi szertartások során. Ezek a rituálék tartalmazhatnak szerepjátékokat, szimbolikus cselekményeket vagy ünnepi dalokat, például azt a hagyományt, hogy a kislányok pünkösdkor felemelnek egy „kiskirálynőt”, hogy elősegítsék a kender növekedését. Ezeknek a költői formáknak az eredete mélyen az ősi babonákban gyökerezik, amelynek célja a jó termés biztosítása és a szerencsétlenségek elkerülése, mivel sok dal az idők során elvesztette eredeti mágikus jelentését. A szokások összetettsége és közösségeken belüli változatossága rávilágít a gondos dokumentálás szükségességére, mivel gyakran fejlődnek és alkalmazkodnak, tükrözve a történelmi jelentőségét és a kortárs gyakorlatot (Balassa-Ortutay, 1997).

1.2. A magyar néphagyomány történeti távlatai

Már az ókorban is gyűjtöttek információkat az ismeretlen népesség hagyományairól és viselkedéséről. Fontos, hogy megvitassuk Hérodotosz, Plinius és Tacitus földrajzi és történelmi törekvéseit. Szent Gellért a 11. században ismerte fel a magyar népzene népszerűségét, ezalatt a búzadaráló mezei munkás énekének volt tanúja, amit Magyar Szimfóniának nevezett el. A 13. század névtelen életrajzírója, Anonymus Gestájában dokumentálta, hogyan énekelnek a honfoglalás győztesei a magyarok teljesítményeiről (Andrásfalvy, 235-236). A 18. század második felében Tessedik Sámuel erőfeszítései a

legkiemelkedőbbek, legkedveltebb könyve, amely „A paraszt ember Magyarországon, mitsoda és mi lehetne...” címet viseli. Elsőként ismerte fel a parasztok műveltségének, társadalmi besorolásának, életmódjának sajátosságait. Gondosan leírta helyzetüket és megpróbált megoldást találni. A népköltészet rutinszerű gyűjtését és feldolgozását többszöri próbálkozás után 1841-ben a Kisfaludy Társaság kezdeményezte. Erdélyi János 1846 és 1848 között három külön kötetben adta ki a „Népdalok és Mondókák” című alkotását. Ekkor készültek el a könyv kéziratai is, ezeket a problémákat aztán 1863-ban megoldották, hogy a könyv megjelenhessen. 1972-ben jelent meg az első magyar népköltészeti könyv, 1924-ben a zárókötet, amely a XIV (Balassa – Ortuday, 1979).

A néphagyományt áthatolhatatlan rendezőelvnek tekintjük, az ókorban az ember túlélésében az egyik legjelentősebb tényező volt, képes volt rákényszeríteni őseinket egymás megnyilatkozásaira. Az emberek beleszülettek a mai konvenciókba, mindenkinek megvolt a maga különleges szerepe, a faluban élő családok, rokonok, közösségek informális szabályok szerint vettek részt mindennapi életükben. Nincs mód ennek az életnek a szabályai elől hagyományokon keresztül, a szigorú renden keresztül, amely kizárja bárki megélhetését. Az óvodai nevelés csak az egyén gyermeknevelési perspektíváján keresztül érhető el, amely figyelembe veszi az együttéléshez szükséges szokások kialakítását. Ennek alapja a néphagyományok ápolása is. Az a gyermek, aki az óvodában többször átéli ugyanazt az élményt, ami a szülőföldjéhez és otthonához való kötődéshez vezet, egy életre szól (Bucherna, Faust – Zadravecz, 2005:7).

A magyar kulturális örökség számos része beépíthető az óvodai oktatásba. Számos különböző forrásból merítünk ihletet, amelyeket évezredek során finomítottak és adtak át. A mese nevelési területén megjelent a népköltészet, az ének-zene foglalkozásokon számos népi játékot alkalmaztak, természetrajzi területéről visszakeresték az év természettudományi eseményeit, a mozgásfejlesztés érdekében több lépésből álló kis tánctanulmányok létrehozására törekedtek. Az 1980-as és az 1990-es években az óvodapedagógia fejlődése a tevékenységek összetettségének növekedéséhez vezetett. A néphagyományok rendkívül alkalmasak egy-egy tantárgy több szemszögből történő feltárására, ez sokrétű, de összefüggőtudáshoz juttatja a gyerekeket. Ennek egyik legkézenfekvőbb megközelítése, ha évről évre áttérünk, egy-egy jelentős napi gyakorlatra koncentrálunk, minél több területről gyűjtünk össze anyagokat, és ezeket variáljuk egy eljárásba. A magyar népmese tele van a nép körében népszerű történetekkel, dalokkal és hagyományokkal (Benedek-Sándor, 2018: 28, 31).

II. A NÉPHAGYOMÁNYOK ÉS AZ OKTATÁS KAPCSOLATA

A 21. századi ember viszonya a hagyományokhoz és a múlt örökségéhez vegyes. A népművészet különböző magyar hagyományai évtizedek óta élnek az ország oktatási rendszerében. Kulcsfontosságú, hogy a népi hagyományokat beépítsük a gyerekek mindennapjaiba. A népi hagyományok terjesztése nemcsak a kulturális örökség továbbadását segíti elő, hanem segíti a gyermekek múlthoz való kapcsolódását, saját kultúrájuk és világbeli helyük megértését. Ennek eredményeként a népi hagyományok terjesztése jelentős hatással van a társadalom egészére, valamint az oktatásra. Emellett megőrzi a kulturális örökséget és elősegíti az identitás kialakulását (Andrásfalvy, 1985).

2.1. A néphagyomány iránti érdeklődés megnyilvánulása az oktatói-nevelői folyamatokban

Mivel a hagyományos, népszokásokból fakadó paraszti életforma a civilizációs és technikai változások hatására teljesen átalakult, mára odáig került, hogy a családi nevelést kiszorították az oktatási intézmények, amelyekben a gyerekek a legtöbb időt töltik. Minden, ami sikeres a gyermeknevelésben, az intézményes nevelés része. Az óvodában a hagyományos költészet, a hagyományos zene, a tánc, a kézművesség és más, folklór jellegű területeket hasznosítják a pozitív élmények és a közösségi interakció elősegítésére. Ezeken keresztül tudunk hagyományokkal tanítani (Bucherna - Faust – Zadravec: 2005: 29).

Az óvodai nevelés csak olyan eszközökkel lehetséges, amelyek figyelembe veszik a gyermek egyéni fejlődését, és összhangban vannak az együttéléshez szükséges szokások kialakításával. Ennek kerete az őslakos hagyományok népszerűsítésével is lehetséges. Egyes kulturális hagyományok, köztük a mondókák, az énekek, a mesék és a gyermekjátékok, mind a mai napig nemzedékeken át öröklődnek. Minden óvodában az óvodáért felelős pedagógus döntött azokról a dolgokról, amelyek beépülnek a tervezett nevelési útba. A népköltészeti törekvések, a hagyományos kultúra területei művelik, szebbé, jelentősebbé teszik a gyermekek életét. Ezek a kötelezettségek örömmel és érzelmekkel töltik el a gyermekeket. Amikor a gyerekek játszanak, a természetes anyagok jellemzően a közelükben vannak. A gyermek érdeklődik a természetes anyagok iránt, például gyapjú, fa és egyéb anyagok iránt. A hagyományos kultúra megtartási szemléletben nevelkedő gyerekek érzelmi profilja gazdagabb, intelligensebbek, így válnak a hazájuk és annak hagyományai iránt elkötelezett felnőttek (Bucherna, Faust – Zadravec: 2005:31).

Az óvodákban a gyerekek Érzelmi életét a hagyományos amerikai kultúra jelenléte gyarapítja. Ennek a megközelítésnek a követéséhez a következő szempontokat kell figyelembe venni:

1. az óvodai környezetben jelen vannak a hagyományörzés módszerei.
2. megfelelő könyvek és folyóiratok állnak rendelkezésre a néprajzi kulturális ismeretek elsajátításához, bővítéséhez.
3. a népművészet megvalósításához lehetőséget kell biztosítani a különböző alkotói területeken, szakkörökben, kézműves foglalkozásokon, művelődési házakban.

Előnyös lenne, ha az óvoda területére népviseletet vagy használati tárgyakat is beépíthetnének, így a gyerekek szemlélhetik, milyenek voltak a népviselet vagy a használati tárgyak akkor és most (Bucherna, Faust – Zadravecz, 2005: 79).

Intellektuális nevelés, játék és foglalkoztatás – ez a három fogalom szorosan kapcsolódik a gyermek életéhez, és a játékoság a leggyakoribb jellemzője. Különösen figyelemre méltó az idős nagymama, aki még mindig hasonló mondókákkal és játékos versekkel nyugtázza le egy kisgyereket, mint egy nagyobb gyereket. Sok esetben a gyermek azt kéri, hogy meséljenek neki történeteket. Az idősek ezt élénk mozdulatokkal és fokozott hangsúllyal teszik. Ahogy a fiatal öregszik, a világ egyre hozzáférhetőbbé válik számára. Kora tavasztól késő őszig a szabadban tölti az időt: az udvaron, az erdőszélen, a folyóparton, a kapu előtti füves területen, az utcán vagy az erdő réten. Ismereteket szerez a természetről. Mondókákat, dalokat szerez kortársaitól. Az egyedül vagy csoportosan játszható játékok, mint például az ugrálókötél, fogócska és hintázás, jó módja annak, hogy csapatmunkán alapuló kollektív játékokra váltsunk. Ez utóbbiban a rímek felelősek az arányos részvétel biztosításáért, meghatározott időközönként. A játékban könnyű megtalálni a munka csíráját. A szülők a játékokat gyakorlási eszközzé tették, másrészt lehetőséget biztosítottak számukra, hogy valóban csináljanak valamit. Ez ma is igaz. Minden óvoda sajátos, egyéni vonásait kisebb-nagyobb környezetének tulajdonítja. Az óvoda a helyi hagyományörző, értékteremtő hagyomány korai részének tekinthető. Ez elősegítheti a kisközösségek hagyományait és növelheti a család funkcióját. Elősegítheti a harmóniát a család és az oktatási rendszer között. A gyerekek akkor vehetnek részt a közös munka és egymásra figyelés multságában, ha az óvodák tisztelik ennek hagyományát, a családdal közösen (Gazda, 1980:56-59).

A központban zajló óvodai nevelésben és a gyermeki kulturális örökség adaptálása során irodalmi, zenei, vizuális, gyakorlati és esztétikai tevékenységeket érintő kérdések

merülnek fel. A kérdések összefüggenek, és egyben támogatják egymást, így lehetőséget kínálnak a gyerekeknek egy gazdag és sok oldalú élményre. A mondókák, versek és mesék döntő helyet foglalnak el az irodalmi nevelés világában. Nemcsak a nyelvet fejlesztik, hanem a hagyományokat és értékeket is átadják a tanulóknak. Az egyszerű mondókák és dallamok, az óvodai mondókákban fejlesztik a jó ritmusérzékét, valamint a nyelvet. A versek és a mesék természeti jelenségekről vagy a mindennapi élet eseményeiről szólhatnak, amelyeket nagyobb gyermekek számára készítenek elő. A népdalok és a népi játékok eltérőnek bizonyulnak a zeneoktatás vége felé. Ezekben a régi hagyományokban és kulturális gazdaságban a gyerekek megismerik és megszeretik saját kulturális örökségüket. A népdalok könnyed, egyszerű szerkezetűek a gyerekek számára a legemlékezetesebbek. Ezek olyan szociális és mozgásos tevékenységet biztosítanak, amelyeken keresztül zenei, ének- és táncos tehetségüket is fejleszthetik. A vizuális nevelés során a gyerekeket különféle módszerekbe és eszközökbe avatják be, mint például a rajzolás, festés, kézműves alkotás. A gyermekek tanulják meg az anyagok és eszközök használatát, és tapasztalják meg azt az alkotás örömeivel és értékével. A kézművesség területén az agyagmunka nagyon fontos. Az agyaggal való munka tehát fényes esélyeket nyit a gyermekek számára, hogy kreatívak legyenek és tapasztalatokat szerezzenek. Ezen kívül átadja a hagyományos technikák és eszközök módját és segíti a gyereket a kulturális örökséggel való kapcsolatteremtésben. Általánosságban elmondható, hogy ezek az óvodai tevékenységek segítik a gyermekek kreativitásának kibontakoztatását, a kulturális örökséggel és értékekkel való kapcsolatteremtést, valamint személyes identitásuk és közösségi kötelékeik erősítését. Rajtuk keresztül a gyerekek sokrétű tudásra tehetnek szert, és személyes fejlődési lehetőségeket tapasztalhatnak meg (Benedek-Sándor, 2018: 10-120).

A néphagyományok döntő szerepet játszanak az óvodáskorú gyermekek nevelésében, mivel ezek a társadalmi tapasztalatok, erkölcsi értékek és kulturális öntudat átadásának eszközei. Történelmileg úgy alakult, hogy a formális oktatási rendszerek kialakulása előtt a szülők voltak a nevelés fő letéteményesei, akik a népi pedagógiára támaszkodtak gyermekeik nevelésében. Ez a tudásanyag magában foglalja a nép bölcsességét és szokásait, hangsúlyozva a tisztelet, a jóság és az erős erkölcsi jellem fejlesztésének fontosságát. Az ukrán népi pedagógia különösen kiemeli a családi értékek, a természettel való kapcsolat és a szorgalom fontosságát. A közmondások és mesék a kulturált viselkedésre és a tettek következményeire tanítják a gyermekeket, miközben erősítik a jóság és a munka iránti tisztelet eszményeit. A népdalok és altatódalok mindennapi életbe való beépítése elősegíti a kulturális örökség iránti szeretet kialakulását, és már kora gyermekkorban erkölcsi normákat

közvetít. Ezenkívül a hagyományos játékok és játékszerek használata lehetővé teszi a gyermekek számára, hogy olyan játékokban vegyenek részt, amelyek tükrözik kulturális identitásukat, miközben elsajátítják a társadalmi normákat és kötelezettségeket. A népi hagyományok nevelési potenciálja óriási, hiszen ezek magukban hordozzák az ukrán nép kollektív történelmét és értékeit. Ennek a potenciálnak a hatékony kihasználása érdekében a mai oktatásban fontos olyan támogató környezetet teremteni, amely ösztönzi az interakciót, és figyelembe veszi az óvodáskorú gyermekek egyéni szükségleteit. Végül soron a néphagyományok megőrzése és átalakítása létfontosságú a kötődés és a felelősségtudat kialakításához a felnövekvő nemzedékben, valamint a kulturális identitás és értékek folytonosságának biztosításához (Mozghaljova – Baranovszka, n. é.).

2.2. Jeles napok és ünnepek a magyar néphagyományban

Számos néphagyomány fűződik a naptári évhez. Az évszakok múlásával és a természet örökös körforgásával kapcsolatos. Az ember és a természet kapcsolata a populáris kultúrában nyilvánul meg. Az egyének a gazdasági naptár kezdetét és befejezését különféle szertartásoknak szentelték. A néphagyományokhoz az emberi magatartás fordulópontjai is társulnak, konkrét egyénekhez, kisebb közösségekhez kötődnek, valamint az államhoz, valláshoz kötődő ünnepekhez. Így kötődnek az ünnepek a naptári évhez, ebből jött létre a „Jeles napok” koncepció (Benedek-Sándor, 2020).

Az óvodai hagyományörzés lehetőségeit Bucherna Nándorné – Faust Dezsőné - Zadravecz Teréz: Néphagyományörzés az óvodában című könyve szemlélteti az alábbi évkör alapján.

Az évkör eseményei egyfajta időbeli struktúrát hoznak létre, amely az év különböző időszakában jelentős eseményekhez és ünnepekhez kötődnek. Ezek lehetnek vallási, kulturális vagy természeti eredetűek. általában olyan hagyományokat és ünnepeket foglalnak magukban, amelyek előmozdítják a közösségi büszkeséget és a kulturális örökséget. Ennek eredményeként az éves ünnepek jelentősök a kulturális büszkeség és kötelezettség szempontjából. Az óvoda a szülőket bevonhatja az ünnepek tervezésébe. Közvetlenebb kapcsolatokat és együttműködést tesz lehetővé. Az óvodában a gyerekek idejük nagy részét együtt töltik, baráti kapcsolatok alakulnak ki közöttük. A szülőkkel együtt természetes anyagokból is lehet játékot készíteni, ezeket a játékokat a gyerekeknek ajándékba lehet adni, vagy megosztani másokkal. A délutánok ideálisak erre. Különböző törekvések kapcsolódnak jelentős napokhoz, például kézműveskedés, ünnepek tervezése, ajándékozás, kertészkedés

és egyéb tevékenységek. Ezek szemléltetésére az 1-3. számú mellékletben foglalkozásterveket mutatunk be (Bucherna, Faust – Zadravecz, 2005). (1 – 3 sz. melléklet).

1. sz. ábra: A néphagyományőrző óvodai program évköre.

(forrás: Bucherna-Zadravecz-Faustné: Néphagyományőrzés az óvodában)

2.3. Hagyományos kézműves technikák az óvodai nevelés folyamatában

A „hagyományos készségek” általában olyan technikákat, műveleteket és tapasztalatokat jelentenek, amelyeket régóta használnak és nemzedékről nemzedékre adnak tovább. Ezek a technológiák a társadalom vagy a kultúra szerves részét képezik, és gyakran egy adott kultúrához vagy etnikai csoporthoz kapcsolódnak.

Kenderfeldolgozás – a kenderfeldolgozás hagyományos technikái a mezőgazdasági élet ősi és fontos részét képezik. A kender feldolgozása az ókorban ismert volt, és egészen a 20. század közepéig folytatódott. Az ipari kender termesztése és feldolgozása nem igényel különösebb tapasztalatot, az eszközöket pedig könnyű elkészíteni. A feldolgozási folyamatot a családtagok és a háztartások közösen végzik, ami összhangban van a gazdálkodó életmóddal. A hosszú kenderszálakat augusztus közepén lehet lecsupaszítani, majd kézzel kinyújtani, hogy minél hosszabbak legyenek. A kenderfeldolgozás következő lépése a kender zúzása. A kenderrostokat ezután fésüléssel finomítják, és minőségük szerint osztályozzák. A fésült szálaknak sokféle felhasználása van, például táskák készítésére vagy ruhakészítési fonalként. **Fonás** – a fonás a combon vagy az arcon történőcsavarással történik, de ez csak rövidebb fonalat eredményez. Az orsó feltalálásával hosszabb fonalakat tudtak létrehozni. Az orsó a levegőben lóg és forog. Bal kezével forgassa meg, jobb kezével rázza

meg az orsót. Majd felkötik az anyagot a rúdra. A guzsaly telepítési technikái nagyon változatosak. A pergetés mindig házon belül történik. *Fonalmosás* – Tekerje fel az előkészített fonalat, majd mossa meg: tegye a fonalat szappanos vödörbe, és többször áztassa be forró hamufolyadékkal. Ezután mossa le tiszta vízzel, és szárítsa meg a napon. *Szövés* – a szövés a fonal textiliává való feldolgozásának folyamata, és valószínűleg a kosárfonásból származik. A legrégebbi szövőszék két faágra helyezett vízszintes rúd volt, a láncfonalakat egyenlő távolságra helyezték el a póznán, a láncfonalak végén pedig súlyokat helyeztek el. A kötés első lépése a fonal felvétele. A láncfonalakat előkészítik és felméri a szövősszékre való feltöltéshez. A régebbi módszernél a láncfonalakat a ház falába vert facsapokra fűzték fel. A megfelelő időközönként elhelyezett facsapokon annyiszor vezesse át a fonalat, ahány fonal és láncfonal szükséges. A csapok közötti távolság határozza meg a szöni kívánt ruha hosszát. A szövőszék egy függőleges tengely körül van elhelyezve. A szövőszéket négyoldalas keretre helyezik, és a fonalat hasonló elven spirálisan tekerik a keret köré. Ha elkészült a kupac, a szálát láncként feltekerjük, és szövőszékre helyezzük. A nevelési folyamat a szövési folyamatok közül a legbonyolultabb, és általában több nő végzi egyszerre. Csak bemutatással lehet megtanulni és végrehajtani. *Gyapjűfeldolgozás* – A hagyományos gyapjűfeldolgozási módszerek közé tartozik a gyapjűkezelés. A rackajuhok gyapját főként azért használják, mert rostja hosszú és szívós, így inkább kézi feldolgozásra alkalmas. A gyapjű szállakat először meg kell tisztítani, majd kézzel szét kell tépni és kártológépen átfésülni. A kártolás során a gyapjűszálak meglazulnak és párhuzamosak lesznek. A gyapjűt ezután porrá vágják, kártolják, és a kenderhez hasonló módon orsóval vagy fonókoronggal fonják. A gyapjű szövése hasonló a vászonhoz, kivéve, hogy a szövőszéken használt láncc- és vetülékszálak sűrűsége eltérő (Beszprémy, 2019: 15-16).

Ruhakészítés – A ruhakészítés során a gyapjűszöveteket mosással vastagabbá és vízállóbbá teszik. A folyamat során a gyapjűszálak egymáshoz tapadnak, és a verés és vízben való áztatás során megduzzadnak, így a szövet felülete sűrűbbé és vastagabbá válik. A szövet, durva fonású gyapjűszövet, nemezszerű, sűrű, lapos felületű, szövés nélküli. A ványolásnak két fő módja van: a kallómalom és a ványolóká. A kalapácsos zúzógépből a forgó fogazott hengereket kalapácsok ütögetik és tömörítik, miközben a víz átfolyik rajtuk. A ványolóká egy viszonylag egyszerű eszköz, ahol a szövetet lazán egy falapokból készült kádba helyezik, majd a leeső víz segítségével verik és tömörítik. *Körömfonás* – olyan kötési technika, amely lehetővé teszi övek és megkötők készítését megfelelő szerszámok nélkül. A szabad mutatóujj elkapja a tekercset a másik kéz gyűrűsujjából. Az üres gyűrűsujj átveszi mellette

a középső ujj gyűrűjét. A szabad mutatóujj elkapja a tekercset a másik kéz gyűrűsujjából. A zsinór cseréjekor szétnyitjuk a karjainkat, hogy a zsinórt egyenletesen feszítse meg.

Kötélfonás – a kötélfonás klasszikus és sok oldalú technika, amelyet gyakran használnak különféle szalagok és kötelek készítésére. A kötészövésből egyszerű kötelek vagy színes szalagok készíthetők különféle felhasználási célokra, például fejpántként, övként vagy dísz tárgyként. A kötélfonásnál először annyi fonalat kell előkészítenünk, ahány lyuk van a fonódeszkán, vagy ugyanannyi fonalat, amennyit be akarunk fűzni. Mindig páros számmal kezdjük, hogy szimmetrikus legyen a fonat. A szálakat tervezett minta szerint kell beilleszteni a lyukakba és résekbe. Ezután csomót kötünk a cérnaköteg mindkét végén, és az egyik végét egy erős ponthoz rögzítjük, míg a másik végét a derék köré kötjük. Fontos, hogy a szálak szabályosak legyenek, és folyamatosan ellenőrizzük, igazítsuk a helyzetüket. Csak ezután kezdhetjük el a szövést a megfelelő technikával (Beszprémy, 2019: 12-21).

2.4. Hagyományok és nemzeti értékek Kárpátalján

A Kárpát-medence különböző falvaiban a hagyományok erősen rögzültek, és jelentős hatással vannak a helyiek mindennapi életére, hozzájárulva a régió lakóinak kulturális és identitástudatához. A falvakban olyan hagyományokat és szokásokat ismernek el, mint a népzene és néptánc művelése, a kézműves és egyéb tevékenységek gyakorlása, valamint a kulturális hagyományok ápolása. A Borzsa Vári népzeneke és hozzá hasonló kezdeményezések példája annak, ahogyan az emberek előtérbe helyezik a hagyományos zene és a népzene terjesztését, közvetítését. Az emberek részt vesznek a közösségi tevékenységekben, amelyeket multságok, játékok és hagyományos rendezvények fokoznak. A fiatalabb generációk is részt vesznek a hagyományörzésben, erre példa az iskolai folklóregyüttes létrehozása és a hagyományörző táncsoportokban való részvétel. A hagyományok ápolása és a szokások átörökítése elősegíti a közösségi szolidaritást és identitást, elősegíti a falvak lakói közötti kötődést és elősegíti kulturális örökségük megőrzését. Az egyes falvak sajátosságai között felismerhető a nagybégányi vőfély és lakodalmas vers, a szövés-fonás folyamata Nagyberegén, Kígyóson és Beregújfaluban, valamint Mezőkaszonyban. Jelentős a borkészítés folyamata például Nagymuzsalyban. Ezek a nem mindennapi hagyományok és szokások rendkívüli élményt nyújtanak mindazoknak, akik részt vesznek, vagy ismerik őket, lehetővé téve a falvak életének és kulturális örökségének jobb megértését (Espán, 2015:8-192).

A Beregi keresztszemes díszítőhagyomány a kézimunka gazdagodásához vezetett, amely már a 17. században is népszerű volt. Vidéken a díszkézmunka a mindennapjaik részét képezte, például a kelengyék keretében, amiben legalább 24 törölköző, kenyérszeletelő és tányértisztító kendő volt. Ezenkívül terveztek kendőket esküvői résztvevőknek, vőfélyeknek és menyasszonynak, valamint ételhordó koma kendőket. Mindez a közönség által tervezett szokásos kendőkön kívül történt. A hímzett asztalokon, székeken a díszítések elsősorban csíkos mintázatban jelentek meg, a komaterítőkön azonban körbejárták. A minták között gyakoriak voltak a virágok és állatfigurák, például rózsza, szegfű, tulipán és lilium. Emellett speciális minták is kialakultak, köztük a makk, a farkasnyom és a Rákóczi-minta. A modern kor divatja nem becsülte meg a hagyományos kézimunkát, de az elhívatott hagyományőrök, például Polónyi Katalin tanítványai kezei megőrizték a művészet ismereteit. Szövő és kézimunka közösségek jöttek létre (Web1).

A csuhéfonás gyakorlata hagyományosan elterjedt a magyar kultúrában, és mára visszatért a divatba, elsősorban dekorációként és ajándékként mások számára. Pocsai Erzsébet, aki fiatal kora óta ennek a szakmának szenteli magát, megosztja velünk az ősi hagyományt. A csuhét először a kukorica növényről gyűjtik össze, majd szárítják és előkészítik a szövésre. A szövés folyamata kézi, türelmet igényel, de a végeredmény értékes és tartós tárgyak. Pocsai Erzsébet jellemzően alátételeket, kosarakat, táskákat, figurákat készít (Marosi, 2015).

A hagyományos hordókészítési módot őrző Salánki hordókészítők jelentős hatást gyakorolnak a kárpátaljai magyar kultúrára. A hordókészítés évszázados mestersége a bor és az erjesztési kultúra térhódításából fakad, ez őrzi Salánk hírnevét ma is. Míg a mechanikus munka előretörése fenyegeti ezt az évszázados mesterséget, a helyi hordókészítők folytatták a hagyományok gyakorlását és őrzését, termékeiket nemcsak a környező területekre, hanem a nagyobb európai kiállításokra is eljuttatták. Az egyedi kör- és ellipszis alakú hordókon kívül mástárolóedényeket és dekorációs tárgyakat is készítenek, amelyek mindegyike nagyra értékeli a hazai és a külföldi fogyasztókat. A hordókészítők igyekezete, az ősi kézműves módszer megőrzése iránti elkötelezettségük a helyi közösség hagyományainak és gazdag történelmének megőrzését szolgálja (Kész, 2013).

Kárpátalja számos településén él a kézi tojásfestés szokása. Salánkon a tojásokat méhviasszal vonják be, hogy egyedi mintákat készítsenek. Nagyberegen a karcolásos módszert alkalmazzák, míg Nagydobronyban a virág minták és a csíkos minták a jellemzőek. A tojásdíszítés a régi hagyományokból ered, amelyek szülőről gyermekekre öröklődnek (Gál, 2020).

A kommunikációs csatornák fejlődése a legtávolabbi falvakban is jelentős változásokhoz vezetett, különösen Kárpátalján, ahol a hagyományos szellemi kultúra nem teljesen kicserélődött, hanem tovább fejlődött. A paraszti közösségekben nagy hangsúlyt fektetnek a tárgyak újrafelhasználására, ami az átalakulást és a találékonyságot értékelő gondolkodásmódot tükrözi. Míg az olyan modern szórakozási lehetőségek, mint a televízió és az internet, megváltoztatták a társadalmi interakciókat, a történetmesélés gazdag szettje maradt, amely magában foglalja mind a személyes tapasztalatokat, mind a kulturális emlékezetet. A folklórkutatókat arra biztatják, hogy dokumentálják ezeket a fejlődő narratívákat, amelyek továbbra is a kárpátaljai társadalom egyedi és sokszínű örökségét tükrözik, és büszkeséget, és kulturális örökségük iránti elismerést ébresztenek a diákok körében (Kész-Kész, et al, 2023: 10-11).

2.5. Népmese, népi mondóka, népi játék az óvodai nevelésben

A népmesék a kultúra és tudás terjesztésére szolgálnak, érték- és identitásformáló funkciójuk is van. A közösségi élet és a hagyományos családi rendszer jelentősége az ismeretközvetítésben, az idősek történeteket mesélnek el a fiatalabb generációnak a közösség értékeinek, hagyományainak megőrzése érdekében. Az élményalapú tanítási módszerek jelentősége a mesék kezelésében lehetővé teszi, hogy a gyerekek kapcsolatba kerüljenek e történetek főszereplőivel, és ezáltal tapasztalaton keresztül tanuljanak. A mesehallgatás fokozhatja a belső ellenszenv és félelem feldolgozását, de a gyerekek is növelhetik hitüket az igazság és a jószág diadala iránt. A történetek szabad elbeszélés útján történő bemutatása lehetővé teszi a gyermekek számára, hogy részt vegyenek a narratívában, például olyan cselekvések és érzelmek megkísérlésével, amelyek növelik a történet élményét. A mese morfológiai sajátosságainak elismerése megkönnyíti a mese alapvető összetevőinek megértését és feldolgozását (Fehér-Megyeriné, 2018, 76-81).

A mesék intellektuálisan és érzelmileg is áthatolhatnak, gyarapíthatják tudásukat és elősegíthetik a pozitív jellemfejlődést, mindez csak akkor lehetséges, ha a gyerekek megismerik őket. Mivel nekik kell mesélnünk és felolvasnunk, ezeket a célokat csak mesék tanításával lehet elérni. A leghatékonyabb, ha már fiatalon elkezdünk találkozni a mesékkel. A család kulcsfontosságú ebben a folyamatban. A digitális média és a televíziós hagyományok átvétele jelentős hatással volt a családok és a közösségek életére. A népmesék kiszorultak értékrendszerük hátsó részéből, a narratívák pedig elvesztek hagyományaikból. A fantasy történetek, rajzfilmek és számítógépes játékok alacsony fizetésűek és öncélúak.

Természetességük hiánya a technológiai fölény kijelentése a hagyományos gondolkodási módszerekkel szemben, és gátolja a fejlődést.

A népmesék megközelítései. A népmesék stílusát és témáját tekintve is sajátos és bonyolult műalkotás. Egyedülálló platformként szolgálnak több tudományág (antropológia, folklór, irodalom, nyelvészet, vallástudomány és filozófia) felfedezéséhez. A különböző kutatási megközelítések és módszerek az elemzés különböző részeit hasznosítják és érvényesítik. A népmesék hatása funkcionális. Annak ellenére, hogy nem közvetlenül oktatási jellegűek, az oktatásra gyakorolt hatásuk továbbra is jelentős. A kultúra közvetítőiként szorosan kapcsolódnak a pszichológia, a szociológia és az oktatás területéhez, ebből adódóan az oktatás nem választható el tőlük. *Meseszöveg és mesevilág.* A mese nem tekinthető műalkotásnak, sokkal inkább szavakból álló kompozíciónak, olyan jelentős szavak gyűjteményének, amelyek más szavak szerkezetének részét képezik. A mese egy olyan elbeszélés, amelyben a hallgató (olvasó), a feladó és a médium is részt vesz. *Mesehallgatási lehetőség.* A mesemondás és a mesehallgatás a kapcsolatépítés jelentős módszerei az oktatásban, amelyek pozitív hatással vannak az interakcióra és a társadalmi törekvésekre. A mesékkel átítatott gyerekek érzelmi és intellektuális képességeik aktív mozgósításában vesznek részt. Érvelést igénylő feladatok elvégzése, például összehasonlítás, elemzés, szintézis és következtetés. A mesék alapot adtak az idő-, tér- és távolságérzékelés fejlődéséhez, a távolság, az irány, a méret és az alak megértését is fejlesztették. A gyermek gondolatai és tudása az esztétikai élmények és a katarzis révén gyarapodik és megmarad.

A meseválogatás az óvodában már 3-4 éves korban is javasolt. A 3-4 év közötti gyerekeknél a motoros készségek és a verbális tudás közötti kapcsolat még mindig jelentős a kognitív folyamatok közepén. A gondolkodást a cselekvés motiválja, de a tér és az idő kapcsolatai még mindig homályban vannak. A meseválogatás elsődleges jellemzői és előnyös szempontjai a generáció számára az érdekes szókincs, a szóváltások, a ritmikai következetesség, a kiterjesztett mondatok és a beszélgetések. A történetek témái akkor jelentősek, ha a közvetlen környezethez vagy az állatvilághoz kapcsolódnak, például A répa, A kóró és a kismadár, A kiskakas gyémánt félkrajcárja. *4-5 évesen a középső csoportban növekszik a figyelem és a fókusz, lehetséges a szándékos memorizálás.* Az információ verbális folyamata befejeződött, de a közvetlen látással való asszociáció még nem szertefoszlott. Ebben a korban a gyerekek kedvük szerint válogathatnak hosszabb állatelbeszélések, novellák, tényszerűelbeszélések és történet csoportok közül, amelyek különböző szakaszban vannak, mint például az Az aranyos tarajos kiskakas, A kis gömböc, A három kívánság, Nyakigláb, Csupaháj, Málészáj stb. *5-7 éves korukban, nagycsoporton a*

verbális és produktív képzeletük fejlődik. A szókincs kiterjedt. A gyerekek számára igazi élményt jelentenek az olyan hosszabb, akcióorientált történetek, mint A szállást kereső róka, Az igazmondó juhász, Aranyszőrű bárány stb. (Tancz, 2002).

Ennek eredményeként a népmesék számos lehetőséget kínálnak a teljes személyiség kiművelésére a nevelési gyakorlatban. A népmesék holisztikus eszközök, amelyek megkönnyítik az oktatási tevékenységeket. A népmesék olyan ismereteket közvetítenek, amelyek jelentős hatással vannak a kulturális integrációra, identitásra, szocializációra, valamint az életminőségre. A nyelvi kódrendszer terminológiát hoz létre és fejleszti a kifejezőképességet. Az óvodáskorú gyermekek olvasási ösztönzését a személyes, közvetlen narráció és a felnőttek példája növeli. A mesékkel kapcsolatos ismeretek hiánya mind a kreatív, mind a nyelvi képességek hiányához, valamint intellektuális szegénységhez vezethet. Azok a gyerekek, akik megértik a többször elhangzott történetek, valamint a bennük rejlő üzeneteket hatékonyabban tudnak kommunikálni és szocializálódni, mint azok, akik csak egyszer vagy egyáltalán nem hallgatnak mesét. Éppen ezért több erőfeszítést kell fordítanunk a fantasztikus történetek védelmére és népszerűsítésére (Tancz, 2002).

A szórakoztató, oktató, nevelő, szoktató mondókák körébe tartoznak az ún. dajkarímek, vagyis azok a mondókák, amelyeket a felnőttek alkottak a gyermekek számára, tematikailag egyszerűek. A mondókákat szórakoztatva, játék közben tanítják. Céljuk a mozgás és értelmi fejlődés elősegítése. A szórakoztató mondókákat általában simogatás, csiklandozás, kézcsipés vagy a baba homlokának, orrának vagy fülének tapintása kíséri. A természeti és társadalmi környezettel való kapcsolatot tükröző mondókák. Ide sorolhatjuk azokat az egyszemélyes vagy csoportos mondókákat, amelyek segítenek a gyermekeknek eligazodni a társadalmi és természeti környezetben. Egyes természetről szóló mondókák a kutatások szerint ősi hiedelmek és mágikus rituálék nyomait hordozzák. A napot hívók és az esőt hívók országszerte ismertek. Mondókák a gyermekjátékokban. A legtöbb gyermekjátékot mondókák kísérik, így lehetőség van arra, hogy bátorító vagy gúnyos mondókákat mondjunk, például játékba híváskor, számoláskor vagy akár játék közben. A mellékletben a 8. számmal lesznek ellátva a mondókák (Paládi-Kovács, 1988).

A játék „minden külső kényszerítő körülményt nélkülöző szabad cselekvés”. A hagyományos népi játékot – sokan és sokáig játszották. Meghatározott szereppel bír a hagyományos kultúrában. Sok mindenben különbözik a mai városi kultúra a régebbi falusi kultúrától, de az is kultúra. A kisbabáknak ma is igényük van arra, hogy megismerkedjenek saját testükkel. A babáknak tetszenek a ritmikus, dallamos mondókák. A hagyományos népi játékok segítenek abban, hogy ne legyenek félénkek a gyerekek. A mai világban fontos a

játékok lélektani szerepe. Megkülönböztetünk eszközös, mozgásos, szellemi és párválasztó játékokat. Valamint mondókákat, kisorsolókat, kiolvasókat is. Az eszközös játékokba a központban az eszköz áll. *Az eszközös játékok típuscsoportjai a következők:* tárgykészítő játékok, eszközös ügyességi játékok, labdajátékok és sportszerű ügyességi játékok. A mozgásos játékok központi komponense, lényege és célja a mozgás. *A mozgásosjátékok négy típuscsoportja:* az ölbéli gyermek játéakai, a mozgásos ügyességi és erőjátékok, a fogócskák és a vonulások. Például: Gólya viszi a fiát, Ég a gyertya ég, Lánc, lánc eszterlánc, Babot főztem, Erre csörög a dió. A szellemi játékok egy részéhez nélkülözhetetlen, hogy a résztvevők jó memóriával, gyors reagálási hajlammal, elegendő leleményességgel, fuffanggal, önuralommal rendelkezzenek. Öt típust különböztetünk meg: a szellemi ügyességi játékok, a beugratások, a kitalálós játékok, a rejtő-kereső játékok és a tiltó játékok. A párválasztó játékok általában az érzelmi kapcsolatokat tükrözik. Típusai: párválasztó körjátékok, a leánykérő játékok, párválasztó társas játékok. Például: Fehér lilomszál, Kis kacska fürdik, Itt ül egy kis kosárba (Lázár, 1996).

Hagyományos gyermekjátékok tanításakor döntő fontosságú, hogy emlékezzünk a hagyományos előadásmódra. A magyar népi játékok hagyományosan nem kapcsolódnak a mozgáshoz. A játékalapú tanítás egyik fontos eleme, hogy a gyerekek élvezzék a játékot. Az utánzás döntő fontosságú a kisgyermek életében. Következésképpen követték egymást, a felnőtteket is beleértve, ez ma is igaz. A gyerek attól szerzi meg a játékot, aki éppen játszik vele, de ez nem minden játéknál van így (Lázár, 1996).

A gyermekjátékok bővelkednek a hagyományos folklór komponensekben. A játékhoz kapcsolódó dalok többségének dallamai az őslakos zenénk őskori rétegeihez kötődnek. A gyermekjátékdalok az elmúlt évtizedekben jelentős hatást gyakoroltak azok népszerűsítésére, különösen az óvodákban és az általános iskolákban, ma már általánosan ismertté váltak. A leggyakoribb daltípusok a szerelmes dalok és az esküvői dalok. Ez nagyon szereves. A szerelmes dalok közös jellemzője, hogy minden közösség zenei hagyományaiban gyakori megjelenésük (Ujvári, 1977).

Az óvodások általában tartanak az új és ismeretlen környezettől és emberektől. Később, ahogy a gyerekek és a felnőttek megismerkednek velük, kezdenek megnyugodni, és fokozatosan érzelmi biztonságot nyernek. Nagyon fontos, hogy öleljük a gyerekeket és ölbéli játékokat játszunk velük. Amikor az óvónő játszik egy gyerekkel, a többi gyerek átérzi az örömét, és egyre többször jönnek, hogy "Én is, én is!". Akármilyen halkán énekelnek is egy dalt a távolban játszó megállnak és hallgatják rövid vagy hosszabb ideig.

A testkontaktuson alapuló játékok nagyon hatékonyak a kisgyermekkel való kapcsolatépítésben. Ilyenek:

- arcsimogatók pl.: Ciróka-maróka;
- tenyeres-ujjasdik pl.: Kerekés tányér, Ez elment vadászni;
- fejbillegetők pl.: Szita, szita sűrű szita;
- hátbaütögetők pl.: Dibi-dobi;
- höcögtetők pl.: Csett pápára pillangóra;
- táncoltatók pl.: Hoppá, cine, cineci;
- tornáztatók pl.: Öregapám szántogatott.

A beszoktatás után, mire a kisgyerekek néhány hónapja óvodába járnak, és megismerjük őket, elkezdhetjük a játékba hívogató játékokat és a körjátékok formáját, ahol kézfogás nélkül játszunk együtt egy körben. Törökülésben vagy sarkon ülve mondókázzunk és közben a testünkön kezünk segítségével (combunkon, hasunkon stb.) üssük az egyenletes lüktetést. A körtartást kézfogással, úgy taníthatjuk meg a gyerekeknek, ha „ki-becsavarodós” játékokat játszunk velük pl.: Kis, kis kígyó, Csivirintem-csavarintom. Úgy gondolom, hogy fontos a népi játékok megismertetése a gyerekekkel, mivel ezen keresztül tovább adódik a nép kultúrája, hagyományai és így nem fog elveszni. Valamint fontos a gyermekek testi és lelki fejlődéséhez a játék. Szerintem a játék előkészít a felnőtté váláshoz. Az örömet és boldogságot hozó játék összekapcsolható a néphagyományok ápolásával. A néphagyományok ápolása, a természet és a barátok szeretete táplálja az "ünnepelni tudás" képességét. Azon gyermekek számára, akik számára az ünnepek olyan napok, amelyekre várni kell, áldás az ünnepek előkészítésében való részvétel. Ha a gyermeket az ünnep napján körülvevő felnőttek viselkedése és környezeti jelzései (ünnepi szimbólumok) hitelesek, a nap közös élménye mély érzelmi sebeket hagyhat a gyermekben. Az ünnep "mássága", a meghitt összetartozás élménye és az ünneplés képessége konstruált. Ezek az élmények a családi szokásokat is befolyásolják, és az óvodák a családokkal való együttműködés sajátos formáit alakítják ki.

Így tehát a hagyományörzés:

- a teljes nevelési folyamatot hatja át,
- integrálódik a gyermekek és felnőttek tevékenységrendszerébe,
- gazdagítja a családokkal való együttműködést (Benedek-Sándor, 2018).

2.6. Népi ének az óvodában

A zeneoktatás elsősorban művészeti oktatás, amely az érzelmeken át hat a gyermekekre. Felkeltheti a gyermek figyelmét a zene iránt, és formálhatja zenei ízlését és esztétikai érzékenységét. A gyerekek ösztönösen szeretnek énekelni, játszani, dúdolni és zenét hallgatni. A gyermekdalok éneklése közben a gyermek hallása, éneklési képessége, ritmusérzéke és harmonikus, szép mozgása fejlődik. Az óvodai zenei nevelés csak akkor lehet eredményes, ha figyelembe vesszük a gyermek hosszútávú igényeit, és a gyermek életkorának megfelelő óvodai felkészítést. Bár a zenei nevelés csak egy része az óvodai nevelésnek, mégis nagy ráhatással van a gyermek általános fejlődésére. A zene nevelés „hullámhatása” különböző képességekben tükröződik, és más képességek fejlődése is befolyásolja a gyermek zenei fejlődését. A zene alapvető kellék az általános nevelésben, mert közvetlenül vált ki érzelmeket. Az éneklés és a dalok hallgatása fejleszti a gyermekek érzékenységét és befogadóképességét. A zenehallgatás közben, még ha nem is érti pontosan a szöveget, át tudja érezni a dallam hangulatát – a szomorúságot, a humort, a feszültség oldását.

Tudjon az óvónő:

- a mondóka vagy a dal éneklése közben egyenletesen járni, tapsolni az egyenletes lüktetés érzékeltetése szempontjából,
- a mondókák és dalok ritmusát mozgással tapssal, ütőhangszerekkel érzékeltetni,
- a gyermekdalok, mondókákat, népdalokat ritmusról felismerni,
- a gyermekdalt különböző hangmagasságon elkezdni,
- éneklés, mozgás, játék közben tempót tartani,
- énekelve beszélni (Forrai, 1974).

2.7. Dramatikus népszokások

A dramatikus népszokás, népi színjátékok fogalma a hagyományok nagy részét lefedi. A magyar néprajzi irodalomban számos kifejezést használnak az anyag címkézésére. A drámai népszokások és népszínművek mellett a műfaj széles körét mutatják a népdráma, maszkos alakoskodás stb. Valamilyen formában szinte az összes szokáshagyományhoz kötődik, sőt más folklorisztikus műfajok (mesék, balladák, táncok) is kapcsolatot tartanak vele. A magyar népszínház kutatásának idején az érdeklődési kör rendkívül sajátos volt, de azóta az ország összes jellegzetes hagyományára bővült. A kutatók eredetileg vallási pantomimokat

(betlehemes pantomim, vízkereszt pantomim stb.) a vidéki színház fogalmával tekintették. Ezeket népszínháznak tekintették, és a színházművészet szabályaihoz hasonló szempontok alapján értékelték őket. A folklórvilágot közelebbről ismerő gyűjtők azonban azt hitték, hogy a népszínművekhez nem lehet ugyanazon az úton eljutni, mint a művészeti színdarabokhoz. Ezt annak felismerése okozta, hogy a népszínműnek és a népi színjátéknak nagyobb a hagyományos zenéje, mint a vallásos színdaraboknak. Ebből látszik, hogy a színház szakmai kategóriái nem vonatkoztathatók az őslakos néphagyományok drámai darabjaira. Konkrétan, ha a népdráma fogalmát csak azokra a darabokra vonatkoztatnánk, amelyekben a dráma közös vonása van akkor minden olyan jelenetet ki kellene zárni, amelyek hagyományosan a populáris kultúrához kötődnek, annak ellenére, hogy tudjuk, hogy ezek lényegében összetettebb jelenetek töredékei vagy rövidített változatai, amelyek mindegyikében megvannak a színészi játék jegyei. Az egyszemélyes elbeszélés drámai darab is lehet.

Temetést parodizáló játékok. A magyar drámai népszokások legrégebbi rétege a temetési szertartásokat parodizáló játékok és népszínművek a „halottjátékok” néven ismert. Ezek a játékok a magyar nyelvterületen nagy népszerűségnek örvendtek, és vígjátéki és szatirikus elemeik miatt jelentősek a népi dráma tudományában. Ősi kulturális motívumokat és a közösség életét tükrözik, kapcsolódva a halottkultuszhoz. A halottjátékok két fő csoportba sorolhatók: az egyikben a drámaszerű jelenetek stacioner módon, a másikban pedig az utcákon parádézó, mozgásban részt vevő résztvevők szerepelnek. Ezeknek a játékoknak a fő mozzanatai közé tartozik a bejelentés, a színlelt halottak megjelenése, a búcsúbeszéd, a siránkozás és maga a temetés, bár nem minden változat követi ezt a sorrendet. A játékokat gyakran közösségi összejövetelek során, játszáskülönösen esküvőkön, az esküvői temetési játék pedig különösen figyelemre méltó illetlensége és humora miatt. Az előadás tipikusan egy színlelt temetést foglal magában, ahol egy fiatal férfi halottnak adja ki magát, egy pap karakter pedig humoros kifejezésekkel teli gyászbeszédet mond. A játékok egyben szórakozási formaként is szolgálnak jelentős társadalmiesemények alkalmával, bemutató a közösség kreativitását és kulturális örökségét. A halottjátékhoz kapcsolódó farsangi szokás közé tartozik a szimbolikus temetkezés, ahol szalmabábot vagy az elhunyt más ábrázolását felvonultatják és szertartásosan eltemetik. A temetkezési játékok jelentősen eltérnek esküvők és farsangi ünnepek között, az utóbbi gyakran abszurdabb és kevésbé strukturált előadásokat foglal magában. Ezekben a játékokban a karakterek általában felnőtt férfiak és a pap fontos szerepet tölt be, amely előzetes felkészülést igényel. Ezeknek az előadásoknak a közönsége változó, beleértve az esküvői vendégeket és a közösség tagjait is, és eljegyzésük létfontosságú a darab sikeréhez. Az előadások helyszínei a magánháztól a nyilvános

terekig terjedhetnek, a közönség körülveszi a színészeket. Összességében elmondható, hogy a magyar temetési játékok a néphagyomány gazdag részét képezik, a rituálé, a paródia és a közösségi szerepvállalás ötvözetét mutatják be, és a halállal és ünnepléssel kapcsolatos tágabb kulturális gyakorlatokat tükrözik. *Ítélező játékok.* Az ember, állat, tárgy bűnössé nyilvánításával és halálbüntetésével járó ítélkezési játékok a kulturális hagyományok jelentős részét képezik, különösen a magyarországi palócoknál. Ezeket a helyi nevén rabvág vagy rabhordás játékokat karneválok és esküvők alkalmával adják elő, különféle funkciókat és közösségi szerepvállalást mutatva be. A karnevál idején a játék kiemelt esemény, ahol a próbabíró versben mond vádat, felsorolva a vádlottak bűneit. Az elítélteket, jellemzően két férfit, a hóhérok egy nyilvános kivégzőhelyre vezetik, ahol szimbolikusan „kivégzik” őket agyagedények leverésével, hogy aztán „életre keljenek” és csatlakozzanak az ünnepséghez. Esküvőkön még népszerűbb a játék, gyakran elítéltként egy vendég is részt vesz benne, akit humorosan „kivégeznek” zenével és mulatozással kísért körmenetben. A szórakoztatást a bírósági színlelt eljárás is fokozza, rögtönzött beszédekkel és drámai ítélethirdetéssel. Ezenkívül vannak olyan változatok, ahol állatokat, például kakasokat ítélnek meg és végeznek ki, ami a humor és a hagyomány keverékét tükrözi ezekben a népszokásokban. Összességében ezek az ítélőjátékok a kulturális gyakorlat gazdag kárpitját szemléltetik, amelyek egyesítik a dráma, a közösségi részvétel és a történelmi jelentőségű elemeket. *Történelmi témát és társadalmi konfliktust megjelenítő játékok.* A magyar drámai hagyományban ritkán ábrázolnak történelmi témákat, csak néhány darab utal történelmi személyekre vagy eseményekre, elsősorban maszkos megszemélyesítéssel. A magyar nép Oszmán Birodalom elleni történelmi harcát képviselő török a népszokások és hagyományok jelentős alakja, felvonulásokon, esküvőkön gyakran megjelenik humort és történelmi emlékezetet egyaránt megtestesítő karakterként. A magyar folklórban is meghatározó szerepet töltenek be a betyárfigurák, akik a társadalmi konfliktusokat és a tekintély elleni küzdelmet képviselik. Ezek a népszínművekben gyakran romantikázott betyárok koruk történelmi kontextusát és a különböző osztályok, különösen a földművesek és a pásztorok közötti társadalmi dinamikát tükrözik. Összességében elmondható, hogy a törökök és a betyárok ábrázolása a magyar népszínműben a nemzet történeti tudatának és kulturális identitásának tükröként szolgál, kiemelve a humor, a társadalomkritika és a történelmi emlékezet összjátékát. *Zsánermaszkos jelenetek, foglalkozást utánozó játékok.* A magyar népi drámai hagyomány a népi élet tipikus alakjait utánozó műfaji jelenetek gazdag tárházával rendelkezik, melyek két fő csoportba sorolhatók: a műfajok központi jelentőségűek, illetve azok, amelyekben mellékszereplőként szolgálnak. Az előadások gyakori alkalmi közé

tartoznak a forgó házak, esküvők és különféle felvonulások, különösen népszerűek az olyan szereplők, mint a vándoriparosok, árusok és a társadalom periferiáján lévő alakok, például a koldusok. Ezekben a darabokban említésre méltó alakok közé tartozik a komikus orvos, aki gyakran parodizálja az orvosi gyakorlatokat, és a borbély, aki humoros foghúzó jeleneteken keresztül szimbolizálja a férfi beavatási rítusokat. Jelentős szerepet kap a vándor szlovák iparosok és cigányok ábrázolása is, amely bemutatja a csoportok kulturális interakcióit és felfogását a magyar folklórban belül. Összeségében elmondható, hogy a magyar drámai szokások szereplőinek és jeleneteinek sokszínűsége egy évszázadok alatt kialakult élénk hagyományt tükröz, amely humorával és társadalmi kommentárjával vonzza a közönséget.

Állatmaszkos játékok. A magyar drámahagyományban az állatálcok, különösen a ló, a kecske, a medve és a gólya maszkjai jelentős szerepet játszottak a népi színdarabokban és népszokásokban. A ló a legelterjedtebb figura, amely különböző formákban jelenik meg a magyar nyelvterületeken, különösen karneválok esküvők alkalmával. A lóábrázolásoknak két fő típusa létezik: a fazékfejű típus és a famaszk típus, amelyek mindegyike eltérő tulajdonságokkal rendelkezik. A kecskemaszkos játékok is elterjedtek, főleg az Alföldön és Erdélyben, a kecskeálcoknak két elsődleges típusa ismert az interetnikus kapcsolatairól. A medvemaszk, bár népszerű, kérdéseket vet fel eredetével és az ősi medvekultuszokkal való kapcsolatával kapcsolatban, az előadások gyakran humoros interakciókat és a közönség részvételét foglalják magukba. Gólyamaszk, a termékenységhez kötődik, és gyakran szerepel a lakodalmi szokásokban és a farsangi ünnepségekben, kiemelve ezen állatálcok mélyen gyökerező kulturális jelentőségét a magyar folklórban (Ujváry, 1990).

2.8. Kézművesség és népi díszítőművészet az óvodában

Ezen a területen érdemes megemlíteni a kézművességet és díszítőmunkákat. A néprajz ismerete mellett az óvodapedagógusoknak ismerniük kell a természetes anyagokat és a különböző alkalmazási technikákat. Például az agyagozásnál érdemes érzékelteni a gyerekekkel, hogy az agyag csak nedvesen formálható, a legkisebb nyomásra is képes megváltozni az alakja. Érdemes felhívni a gyerekek figyelmét arra, hogy az agyag természetes anyag. Beszélhet az óvónő a gyerekeknek a nemezelésről is. Felhívhatja a gyerekek figyelmét arra, hogy a nemezkészítés a gyapjúnak azon tulajdonságán alapszik, hogy ha finomabb szálakat nyirkosan összegyúrunk és egybepréseljük, akkor a szálak összetapadnak. Van még a hímzés a nagyobb gyerekek számára. Elmondhatja az óvónő a

gyerekeknek azt is, hogy mi a szövés. A technikáját egyszerűbben, játékosan az udvaron elkészített szövőkereten mutathatja be a gyerekeknek.

Az óvodapedagógus beszélhet a gyerekeknek a népi gyermekjátékszerek elkészítési technikáiról is. Elmondhatja, hogy vannak növényekből készült játékok. Itt megemlíthetjük a gyermekláncfű virágából készült koszorút, karkötőt. A töklámpást, kukoricából készült játékokat, a babákat.

A jeles napokhoz megemlíthetjük a húsvéti tojás díszítést, aminek különböző technikái vannak például a tojás írás, a levélrátétes tojás stb. Állíthatunk májusfát az óvodában a kislányoknak az apukák bevonásával. Készíthetünk a csoporttal együttesen adventi koszorút, akár süthetünk mézeskalácsokat (Bucherna - Faust – Zadravecz, 2005: 115).

Kíváncsinos volna, hogy már az óvodai környezet is néphagyomány közeli legyen. Így lehetővé válna a leleményesség kibontakozása természetes anyagok révén, ezen kívül nyitottságot ad a szép, valamint örök értékek befogadásra.

A természetes anyagok közelsége legyen mindig jelen a csoportban, nem pusztán, mint szemléltető instrumentum, hanem a teremdíszítés eleme, ezen kívül a játékmegválasztás, alkotás mindennapi lehetősége. Teremdíszítésre szakajtó, terítők, régi kosárból bábtartó, szöttesek, függönyök fogyasztása, begyűjtése a szülőktől. A természetes anyagokkal teli játszósaroknak a hangulata a játék, valamint alkotás örömét sugallja. Hiszen, ha a gyermeknek motiváló, ezen kívül csábító érdeklődését felkeltő instrumentumokat biztosítunk, abban az esetben pedagógiai munkánk szemléletessége elősegíti a képekben való gondolkodás előtörését.

A népi díszítőművészet választásai az óvodában az alább felsorolt tevékenységekben valósulhatnak meg: *Agyagozás*. Az óvónő ismertesse meg a gyerekeket az agyag sajátosságaival. Mondja el a gyerekeknek, hogy az agyag csupán nedvesen formálható, mintázható. Hívja fel a gyerekek figyelmét, hogy az agyag természetes anyag. Kiegetve cserép lesz belőle. A megmaradt, fel nem használt agyagot nedves ruhába esetleg fóliába kell csomagolni. Olyan technikai eljárásokat ismerhetnek meg, mint pl. A gömbölyítés (az agyagot két tenyerünk között körkörösén forgatjuk; a hengerítés, sodrás (az asztalra helyezett agyagdarabot nyújtott tenyérrel sodorjuk oda-vissza); kicsípés (a hüvelykujjunkkal és a mutatóujjunkkal végezzük); kihúzás (figurák végtagjainak elkészítésére szolgál, három ujjunkkal a tömbből kihúzzuk az agyagot) (Bucherna - Zadravecz - Faust, 1998).

Szövés, fonás. A szövés megtanulását az óvodában először nagy méretben papírszövessel kezdik. Itt több dologra kell egyszerre figyelni a gyerekeknek: magát a szövést elsajátítani. Ezáltal fejlődik finommotorikájuk, ügyesedik, erősödik a kéz izomzata, fejlődik a szem –

kéz koordináció és nem utolsó sorban erősödik kitartásuk, alakul feladattudatuk. Amikor ez már jól megy, a gyerekek kartonpapírból szövőkeretet kapnak, és textilt kezdenek szőni. Szövés oktatás az óvodában ennek kapcsán sokféle használati tárgyat, játékot (síkbara, tűpárna, tarsoly, mozaikkép stb.) készíthetünk ezen olcsó, könnyen beszerezhető alapanyag, segítségével, melynek mérete és formája könnyen alakítható a készítendő tárgy igényének, megfelelően (Téglás, 2013).

A fonás során tanulják a gyerekek a hármas, négyes, hatos fonás módját, a körmönfonást, a körmöcskézést, amíg megismerik az alapanyagokat, és a számos kivitelezési módot. Készülhetnek karkötők, fejpántok, övek, de könyvjelzők, és játékeszközök is. *Népi gyermekjátékszerek.* A népi játékszerek milyenségét, lényegét több tényező befolyásolhatja. Közülük a legjelentősebbek: 1) a gyermek neme, 2) a földrajzi környezet, 3) a gyermek szűkebb környezete.

Már az óvodáskor előtt különbség mutatható ki a kislányok, valamint kisfiúk érdeklődésében. Játékszerkészítésükben is eltérések figyelhetők meg. A kisfiúkat jobban érdeklik az állatok, a mezőgazdasági és a közlekedési eszközök. A kislányokra pedig jellemző a baba, a lakberendezési eszközök, tárgyak ezen kívül az ékszerek készítése. A földrajzi környezet meghatározza a játékszerek anyagát valamint készítési viszonyait. Más anyagok kerülnek a síkvidéken élő gyermekek kezébe (kukoricaszár és csutka, cirok, bogáncs, mákgubó stb.), más a hegyvidékiekébe (fa, kő, csont) továbbá ismét más a folyók, tavak, mocsarak mellett lakó gyerekek keze ügyébe (vessző, nád, sás). Miként a szűkebb környezet tükröződik a gyerekek beszédében ezen kívül játékaiban, ugyanúgy a játékszerkészítésük is az otthonuk állataira, eszközeire és szokásaira irányul. Az ingergazdag környezetben élő gyermek képzelete gazdagabb és sokrétűbb. Az ingerszegény környezeti hatást igyekszik pótolni az óvodai nevelés és oktatás, valamint a szűkebb baráti kör.

Népi játék készítése közben alakul a gyermekek kreativitása, megfigyelőviszonyító képessége. Egyidejűleg megtanulják a természetes anyagok nevét, a színeket és az arányokat. A manuális fejlesztésen kívül a játékkészítés bővíti anyagismeretüket, fejleszti logikus gondolkodásukat, esztétikai érzéküket, gazdagítja érzélemvilágukat, bővíti szókincsüket. Egyszóval sokrétűen fejleszti az alkotó gyermek egész személyiségét. A növényvilág a gyermekekre élénk színekkel, gazdag változatossággal hat ezen kívül ez kapcsolódik játékaikban is. Gazdag fantáziájukkal növények virágát, termését, levelét, szárát használhatják fel játékok készítésére. Az óvónő a „megmutatás” mellett, egyénenként nyújt támogatást a játékeszközök készítéséhez. A különféle terméseket felfűzhetik (gesztenye, makk stb.). Így készülhet pl. a karperec, nyaklánc és a koszorú is. Gyermekláncfű virágából

– fűzéssel gyűrű, fonással koszorú, karkötő. Gyermekláncfű szárából – egymásba dugva és fűzve (egyik végét a másikba) nyaklánc, öv készülhet (Gulyás,1996).

III. HAGYOMÁNYŐRZŐ TEVÉKENYSÉGEK MEGFIGYELÉSE AZ ÓVODÁBAN

Ez a fejezet szakdolgozatom kutatási részét ismerteti, amelynek célja az óvodákban előforduló hagyományos tevékenységek leírása. Nagy hangsúlyt fektetünk az óvodai hagyományörzés értékére és fontosságára, hiszen ezeknek a tevékenységeknek nemcsak a történelem megőrzése a céljuk, hanem a gyermek jellem- és kulturális alapja is van. Ebben a fejezetben részletesen tárgyalom az óvodai hagyományörzés konkrét módszereit, eljárását, valamint azt, hogy ezek miként járulnak hozzá a gyermekek fejlődéséhez, neveléséhez a vizsgált óvodai nevelési-oktatási intézményekben.

3.1. A kutatás célja, módszerei és helyszínei

Könyvtári kutatásaimra alapozva fogalmaztam meg az empirikus kutatásom célkitűzéseit, amelyhez módszerként a megfigyelést és az interjú készítést választottam.

Kutatásom *célja*: megfigyelni, feltárni a néphagyományok azon összetevőit, amelyek a mai óvodai hagyományban jelen vannak: az ünnepek, a díszítőművészet jelenléte, a népi játékok.

Kutatásom kezdetén két hipotézist állítottam fel:

1. Az óvodai hagyományörző tevékenységek segítik a gyermekek kulturális identitásának kialakulását és megerősítését.
2. A hagyományörző ünnepekhez kapcsolódó közös tevékenységek fejlesztik az óvodás gyermekek együttműködési képességét.

A megfigyelésre az óvodapedagógiai gyakorlatom idején, a beregszászi P. Frangepán Katalin Gimnáziumban Beregszászi Bázisóvodájában adódott lehetőség. A szakmai gyakorlatom során az óvoda rengeteg tapasztalatot és tudást adott nekem. Ez idő alatt lehetőségem nyílt megismerkedni az óvoda kulturális hagyományaival, szokásaival, melyet a következő részben mutatok be. Az óvodában az ünnepeket és a hagyományokat az alábbi kategóriákba sorolják:

- az óvodában ünnepelhető jeles napok;
- a gyermeki élet „sorsfordulóihoz” kapcsolódó jeles napok, hagyományok;
- a természet közeli életmód jeles napjai, hagyományai;
- nemzeti ünnepek és kapcsolódó hagyományai.

Ezekhez a jeles napokhoz és hagyományokhoz kapcsolódóan a mellékletben találhatók fényképek (5. számú melléklet).

Az óvodai élet színvilágát meghatározó jeles napok és hagyományok sokfélesége elősegíti a gyermekek és környezetük, valamint társaik közötti szoros kapcsolatot. A természet alapú nevelés előtt tisztelve megtisztelik például az Állatok Világnapját, a Magyar Kultúra Napját és más jelentős eseményeket. Ezek az események nemcsak oktatási lehetőséget adnak, hanem olyan fontos értékeket is közvetítenek, mint az idősek tisztelete, a természeti környezet megbecsülése, az állatok védelme. Az óvoda így nemcsak oktatási helyszínként, hanem közösségi élményteremtő fórumként is funkcionál, ezek az élmények arra szolgálnak, hogy a gyerekek meghatározzák saját valóságukat (4. számú melléklet).

Az óvodai hagyományörző szemléletmód feltárásával kapcsolatban interjút készítettem Szilágyiné Tóth Gabriella óvodapedagógussal, népi játék oktatóval. Arra a kérdésre, hogy mennyire fontosak a magyar kulturális hagyományok és hogyan épülnek be az óvodai nevelésbe, így válaszolt:

„Általában a magyar népi kultúrában a névnapoknak van fontos jelentősége és ehhez szokások fűződnek. Szeptembertől kezdve megemlékezünk Szent Mihály napját, amikor is hajtják be az állatokat a legelőről és ehhez kapcsolódó mondókákat, énekeket költöttek és ezeket most tovább adjuk a gyerekeknek. Ezután következik az őszi szüret, amikor a szüretnek a párválasztás időszaka, ilyenkor van lehetőség megismerkedni, megnézni, hogy fiúk hogyan táncolnak, a lányok milyen finomságokat sütnek. Azt szokták mondani, aki szüretkor megismerkedik az farsangkor meg is tartja a lakodalmat. Ezután következik a Márton nap, melynek a története, hogy elárulják a libák Mártont, nem akar püspök lenni, nagyon szeret segíteni a szegényeken, de nem akar püspök lenni és elbújt a libák közé és a gágogásuk elárulták Mártont és végül is püspök lett. Ezután következnek az Erzsébet nap, a Katalin nap, az András nap ezen a napon kezdik mindig a disznó vágásokat, ezt tanulták a hagyományörzésben. Ezek után következik az Advent, a karácsony előtti készülődés, tisztaságot csináltak a házakba, hogy majd a kántálókat fogadják, sütöttek. Valahol kántálás valahol pedig a regölés volt. A betlehemezés is fontos volt.”

A következő kérdésre: Hogyan ünneplik az óvodában ezeket az ünnepeket, és miért fontos ez a gyerekek számára? A következő választ kaptam: „Az óvodában igyekeznek minden ünnepet megünnepelni óvodások szintjén. Nem sokat beszélnek róla, hanem egy pár mondatot és inkább tevékenységek kapcsán gondolnak az ünnepekre ilyen például az augusztus 20, október 6, 23, de az is ünnep, amikor a nagyszülők napjáról beszélnek vagy a víz világnapjáról. Az ünnepi megnyilvánulás nagyon fontos a gyerekek életében és azért is

fontos, mert így már beleszoknak az ünnepekbe, a hétköznapiak közé nagyon kellene az ünnepek, amikor egy kicsit más dolgok történnek.”

A következő kérdésre: Miért fontos a hagyományőrzés az óvodai környezetben? A következő választ kaptam: „A hagyományőrzés a magyar identitásunk miatt nagyon fontos, ugyanis, ha ezt megtartjuk, megünnepeljük akkor a részünké válik és a gyerekekben is kialakul, hogy mit mikor ünnepeljünk és nekik is ez fontos lesz a későbbiekben. Ha ukrán ünnepeket tartanak, ők arra is fogékonyak lesznek, de a P. Frangepán Katalin Gimnázium Beregszászi Bázisóvodában kimondottan a magyar hagyományőrzésre összpontosítanak, ezért van néptánc is az óvodában, népi játék oktatás és ezek is a hagyományainkba visszanyúlhatnak, olyan játékokat énekeket táncolnak, játszanak, amik egy kicsit felelevenítik az akkori szokásokat. Az óvodában a hagyományőrzésről egy pár gondolatot mondanak, a néprajzról és utána játékkal szokták folytatni a gyerekeknek, mert a gyerekek a játékokra emlékeznek vissza.” *(6. számú melléklet).*

Az óvoda szakmódszerésze fontos szerepet tölt be az óvodai oktatási-nevelési munka szervezésében, nyomon követésében. Ezért interjút készítettem Birta Gabriellával, a P. Frangepán Gimnázium Beregszászi Bázis óvodájának módszerészevel is.

Az óvoda nevelési koncepciójáról az alábbiakat mondta: „Fontos, hogy a magyar néphagyományok jelenjenek meg, mert ez a gyerekek számára kiváltképp fontos, mert a családokban már eltűnnek ezek a dolgok, ahol a hagyomány él és ennek a függvényében az óvoda kidolgozott egy saját hagyományőrző programot a Hagyományok Háza által kiadott Útravaló programot vették alapul, de kárpátaljai hagyományokra építve, megjelennek a díszítőművészeti elemek, folklór elemek, mint a népmesék, mondókák, játékok.”

A következő kérdésre: Mi a lényege a hagyományőrző programnak a P. Frangepán Katalin Gimnázium Bázisóvodájában? A következő választ kaptam: „A hagyományőrző program a néphagyományokkal, népszokásokkal, jeles napokkal történő megismerkedést biztosítja a gyermekek számára. Az óvoda napjainkban egyre inkább a nyugalom szigetévé válik, ahol a régi néphagyományokat megfelelő környezetben, játékosan és sok örömmel, nevetéssel gyakorolhatják a gyermekek. Célunk, hogy a gyermekeket kézen fogva vezessük be múltunk megismerésébe, átadva mindazt az örökséget, amit elődjaink hagytak ránk. A program kiemelten figyel az óvodáskorú gyermekek életkori sajátosságaira a hagyományőrző tevékenységek kiválasztásánál és tervezésénél. Ezeknek a tevékenységeknek az évről évre történő tervezése és megvalósítása lehetőséget ad arra, hogy az óvoda belső hagyományrendszere kialakuljon.”

A következő kérdésre: Miért ezt a programot választotta az óvoda? A következő választ kaptam: „Az óvodai nevelésben különösen fontos a múlt értékeinek megőrzése. Ha a hagyományok eltűnnek egy nép életéből, azzal a közösség is veszélybe kerül. A népi kultúra ugyanis „üzen a jövő nemzedékének”, és ez az üzenet elengedhetetlen a közösségi identitás fennmaradásához.” (7. számú melléklet).

A P. Frangepán Katalin Gimnázium Beregszászi Bázisóvodájában megfigyelt hagyományőrző események:

1. Márton napi előkészületek

Korosztály: kiscsoport

Kézműves foglalkozás: papír lámpások készítése

Énekek, mondókák: Süss fel nap, fényes nap, Száz liba egy sorba, Liba mondja: gá, gá, gá.

Márton napi mulatság: felvonulás a lámpásokkal, énekek éneklése, Márton napi mese mesélése, játékok.

A gyerekek felnőtt segítségére szorultak.

2. Miklós napi előkészületek

Korosztály: kiscsoport

Énekek: Mikulás, Mikulás kedves Mikulás, Alkata dundi, az arca kerek.

Tánc tanulása

A gyerekek felnőtt segítsége nélkül, de a társak segítségére szorultak.

3. Húsvéti előkészületek

Korosztály: középső csoport

Tojás festés

Tojásfa díszítés

Fiúk meglocsolták a lányokat (8. számú melléklet)

A gyerekek teljesen önállóan végezték az adott feladatot.

4. Anyák napi előkészületek

Korcsoport: középső csoport

Énekek: Jót kívánunk ma neked, Kiskertemben száz csodás szép virág

Játékcsoport: Hajlik a meggyfa, nagy az árnyéka, Gólya bácsi, gólya, Töröm, töröm a mákot, Itt ül egy kis kosárban.

A gyerekek a feladatvégzésben felnőtt segítségére szorultak, hiszen még járatlanok voltak a kivitelezésben.

Megfigyelésre lehetőségem adódott az egyéni pedagógiai gyakorlatom során, 2025 őszén, a Beregszászi 9. számú óvodában is, amely október 7. és október 29. között zajlott.

A gyakorlat során egy Márton-napi projekthét tervezését, illetve lebonyolítását vállaltam, amelynek célja a hagyományörző ismeretek továbbadása, a közösségi élmények gazdagítása, valamint a gyerekek készségeinek és képességeinek fejlesztése volt. A projekthez az óvoda középső csoportja csatlakozott.

A projekthét hétfőtől péntekig tartott, és záróprogramja egy ünnepi bemutatóval, továbbá közös ünnepléssel zárult. Az alábbiakban ismertetem a projekthét tevékenységeit:

Hétfő: A nap célja az empátia és segítőkészség fejlesztése volt Szent Márton példáján keresztül. A gyerekeknek a „Szent Márton története” című mesét meséltem el, képes illusztrációk segítségével, majd közösen beszélgettünk a segítőkészségről. A gyerekek elmondták saját élményeiket, amikor segítettek másoknak.

Kedd: Ezen a napon a gyerekek Márton-napi dalokat és mondókákat tanultak. A „Száz liba egy sorba” és a „Süss fel, nap” című dalokat közösen énekeltük, ritmusgyakorlatokkal és mozgásos feladatokkal kiegészítve. A „Liba mondja” mondókát kézmozdulatokkal adtuk elő.

Szerda: A mozgásfejlesztés volt középpontban, a „Rétibe és kapiba” című játékkal. Ezen keresztül sor- és körvonulásokat gyakoroltunk, miközben Márton-napi dalokat énekeltünk. A tevékenység célja a hagyományörzés és közösségi élmények gazdagítása volt.

Csütörtök: Kreatív foglalkozáson papírlámpásokat készítettünk. Minden gyermek előkészített sablonok segítségével saját lámpását alkothatta, amelyet délután bemutattak egymásnak. A foglalkozás célja a képesség fejlesztése és az alkotói élmény erősítése volt.

Péntek: A nap programja libafigurák készítésére irányult WC-papír gurigákból és színes papírból. Emellett egy tapintást fejlesztő játékban is részt vettek, ahol gyümölcsöket kellett felismerniük tapintás alapján. A tevékenység célja a megfigyelési és érzékelési képességek fejlesztése volt.

Hétfő (Márton-nap): A projekt zárónapján a gyerekek bemutatták a hét folyamán tanult mondókákat és dalokat, valamint az elkészített alkotásokat kiállítás keretében. A programot közös lámpásos séta zárta, amely különleges hangulatot varázsolt az óvodába.

A Márton-napi projekthét során a gyermekek aktívan részt vettek a tevékenységekben, melyek hozzájárultak önismeretük, kreativitásuk, közösségi élményeik és hagyományismeretük gazdagodásához. Az óvodások nagy örömmel mutatták be az elkészített alkotásokat és a tanult dalokat, mondókákat, amelyek erősítették bennük a közösséghez való tartozás érzését.

A könyvtári kutatásom alapján, ismerkedve a hagyományörzésnek a lehetőségeivel, egy 12 kérdésből álló interjú vázlatot állítottam össze, amelyben próbáltam ezekre a fő kérdésekre fókuszálni, hogy megtudjam az óvodák gyakorlatát. A kérdéseket önállóan állítottam össze a szakirodalom megismerése után. **(10. számú melléklet).**

A kutatást Beregszász óvodáiban, valamint néhány környező falu óvodai intézményeiben végeztem (2. sz. táblázat). A kiválasztás szempontjainak alapját az a cél képezte, hogy különböző környezetből származó pedagógusok tapasztalatait és véleményét ismerhessem meg. Célom az volt, hogy minél változatosabb nevelési gyakorlatokkal találkozzak, és ezáltal gazdagabb képet kapjak a néphagyományok szerepéről az óvodai nevelésben. Így összesen 17 válaszadó véleménye tükröződik az interjú válaszokban.

Az alábbi óvodák pedagógusait kerestem meg:

Intézmény neve	Megkérdezett óvodapedagógusok
Beregszászi 2. számú Szivárvány óvoda	1 fő – óvodapedagógus
Asztélyi Mese óvoda	1 fő – óvodapedagógus
Balazséri Reménység Óvoda	1 fő – vezetőnő
Beregszászi 4.számú "Napocska" óvoda	1 fő – óvodapedagógus
Beregszászi 9. számú óvoda	1 fő – vezetőnő 1 fő – óvodapedagógus
Beregszászi 10. számú óvoda	1 fő – óvodapedagógus
Dédai Csengőcske Óvoda	1 fő – vezetőnő
Gáti Hópehely Óvoda	2 fő – óvodapedagógus
Halábori Óvoda	1 fő – óvodapedagógus 1 fő – zenenevelő
Kígyósi Óvoda	1 fő – óvodapedagógus
Nagybégányi "csöppség" óvoda	1 fő – óvodapedagógus

P. Frangepán Katalin Gimnázium	2 fő – óvodapedagógus
Kisdobronyi Óvoda	1 fő – óvodapedagógus

3. sz. táblázat: Az interjúkészítés helyszínei

Az első kérdésre, hogy „Milyen szerepet tölt be az Ön személyes életében a hagyományápolás, néphagyományőrzés?” az alábbi válaszok egyöntetűnek mondhatók, melyek szerint minden pedagógusnak (17 fő) fontos a hagyományápolás és a hagyományőrzés, kiemelten fontosnak tartják a személyes életükben is. Pedagógusként aktívan részt vesznek abban, hogy a gyerekeket megtanítsák a különféle hagyományokra.

„Számomra a hagyományápolás és a néphagyományőrzés rendkívül fontos szerepet játszik az életemben. Értékelem a családi hagyományokat, amelyek generációkon át öröklődnek. Az ünnepek során közös élményekben osztozunk, például a karácsonyi vacsora elkészítésekor vagy a húsvéti tojásfestéskor. Ezek az alkalmak nemcsak emlékeket teremtenek, hanem erősítik a családi kötelékeinket is. A helyi közösségi eseményeken való részvétel szintén fontos számomra. Legyen szó falunapról (2020-tól sajnos nem volt) néptánc fesztiválról (pl. Kuruc Fesztivál Tiszapéterfalva) vagy népművészeti kiállításról, ezek az események lehetőséget adnak arra, hogy találkozzak másokkal, akik osztoznak az érdeklődéseimben és hagyományainkban”. (I.D., Nagybéányi „csöppség” óvoda).

„Az egész életemben nagy szerepe van a hagyományőrzésnek már iskolás éveimben is néptáncra jártam, és a főiskolai tanulmányaim alatt is nagy hangsúlyt kapott a néphagyomány, mert az évek alatt sok hagyományőrző programban vettem részt és mivel diplomamunkámat is ebből írtam nagyon sok kutatást végeztem. Most pedig mióta óvodában dolgozom ismét nagy szerepe van a munkámban. (O.L., Gáti Hópehely Óvoda).

A második kérdésre, hogy „Milyen óvodai nevelési program mentén dolgozik az óvoda, és ebben milyen helyet kapnak a néphagyományok?” az alábbi válaszok egyöntetűnek mondhatók, melyek szerint a megkérdezett óvodák (17 fő) a saját néphagyományokat részesítik előnyben, de Ukrajna hivatalos programját használják, ami az „Ukrán óvoda” («Ukrayinske doshkillja»), illetve az „Én a világban” (Ja u sviti) program és az Alapkomponens (Bazovyi komponent) alapján működik.

„Az óvoda egy helyi pedagógiai program alapján működik, amelyben a néphagyományok kiemelt szerepet kapnak, főként az ünnepek és tematikus események alkalmával.” (L.N., Gáti Hópehely Óvoda).

„Az óvoda a Ja u sviti program és a Bayovyi komponent alapján működik, de viszont az óvodánk életébe nagy szerepet tölt be a néphagyomány, mert az óvodánk is egy néphagyományőrző óvoda.” (V.E., P. Frangepán Katalin Gimnázium).

A harmadik kérdésre, hogy „Az óvodai csoportban, ahol Ön dolgozik, milyen formában van jelen a hagyományőrzés a mindennapi nevelési gyakorlatban?” az alábbi válaszok szintén egyöntetűnek mondhatók (17 fő), melyek szerint az óvodák mindennapi életében fontos a hagyományőrzés. A pedagógusok játékos formába építik be a hagyományokat a nevelési gyakorlatokba. Jellemzően népi játékokat, népdalokat, népmeséket, valamint kézműves tevékenységeket alkalmaznak. Több válaszadó kiemelte a magyar népmesék mesélését is a nap során.

„A Tulipán tanoda gyermekjáték foglalkozásait vezetem hetente egy alkalommal Haláboron és Mezőgecsében”. (K.K. Halábori óvoda).

„Minden nap játszunk népi játékokat, megemlékezünk jeles napjainkról vannak tulipán tanodás foglalkozásaink is. Ezek nagyban segítik a hagyományokhoz való közel kerülést.” (Cs.V. Balazséri Reménység óvoda).

A negyedik kérdésre, hogy „Milyen módszerekkel építik be a hagyományőrzést a napi óvodai életbe? Tudna példát mondani egy-egy konkrét tevékenységre?” a válaszok szerint a hagyományőrzés az óvodai életbe a mindennapok szerves része. A gyermekek életkorához igazítva rendszeresen alkalmaznak népi játékokat, mondókákat, dalokat, népmeséket. A jeles napokat pl.: húsvét, karácsony tematikus foglalkozások által ünneplik. A foglalkozásokon kívül a hagyomány elemei a mindennapok során is jelen vannak. Például reggeli torna, udvari séta, alvás előtti mesélés. Ennél a kérdésnél különböző válaszokat kaptam mind a 17 fő részéről.

„Az óvodai csoporton belül is minden ünnep megvan tartva a hagyományok szerint például farsang, Márton-nap, Luca nap stb. Vannak népjáték- és néptánc szakköreink. Minden jeles napot megtartunk, ami a néphagyományhoz tartozik.” (V.E., P. Frangepán Katalin Gimnázium).

„A legfontosabb módszer a játék. Ezeket rendszeresen játszuk körjáték formájában pl. Körkör ki játszik, vagy a Szedem szép virágom, kötöm bokrétába. Figyelünk arra is, hogy mivel egyes csoport, minden gyerek tudjon alkalmazkodni.” (K.K., Halábori óvoda).

„Az adott témához kapcsolódóan megfigyelés, gyakorlás, kísérletezés. Például ősszel a szüretelés, kukoricatörés.” (V.T., Asztélyi Mese óvoda).

Az ötödik kérdésre, hogy „Ön hogyan tapasztalja, a mai családokban otthon, mennyire él még a néphagyomány?” az alábbi válaszok egyöntetűnek mondhatók, melyek szerint

minden pedagógus (17 fő) úgy látja, hogy a néphagyományok jelenléte a családokban nagyon eltérő. Többen kiemelték, hogy főként ünnepekhez kötődően például karácsonykor, húsvétkor jelennek meg a hagyományőrző szokások. A mindennapi életben viszont egyre ritkábban fordulnak elő, különösen a városi környezetben. A falvakban még élnek a néphagyományok, igaz, hogy egyre modernebb életvitelben, de jelen vannak és arra törekszenek, hogy megmaradjanak. Több pedagógus is említette, hogy egyre kevesebb hagyományt tudnak továbbadni a családok, de a gyermekek kíváncsisága egyre több reményt ad a hagyományok továbbadására.

„Tapasztalataim szerint a mai családokban a néphagyományok részlegesen élnek: főként ünnepekhez kötődően jelennek meg, de a mindennapokban ritkábban ápolják őket.” (T.F., Beregszászi 2. számú Szivárvány óvoda).

„Falun még jelen vannak, de elkezdődött a hanyatlás.” (V.T., Asztélyi Mese óvoda).

„Tapasztalatom szerint a falvakban még élnek a hagyományok, lehet néhol már kissé modernebb köntösben, de ápolják őket a mi falunkban is.” (Cs.V. Balazséri Reménység óvoda).

A hatodik kérdésre, hogy „Milyen magyar néphagyományokat, népszokásokat ismertetnek meg a gyerekekkel az óvodában? (ami esetleg a családban már nem gyakorlat)” a pedagógusok válaszai szerint az óvodákban fontos szerepet kap a magyar hagyományok megőrzése és átadása. Az óvodai nevelés során helyet kapnak a jeles napok és hagyományok, mint például Márton-napi lámpás készítés, betlehemezés, locsolkodás, tojásfestés, farsang, májusfa állítás. Több óvodában szerveznek szüreti mulatságokat. A gyerekek megismerkednek a régi népi játékokkal, mondókákkal. A kézműves foglalkozások keretében gyakoriak a mézeskalács sütés, hímestojás készítés, pászka sütés, sárgatúró készítés.

„Mindenképpen az Ünnepnapokhoz Jelesnapokhoz fűződő tematikus napokon belüli tevékenységek” pl. szőlő must készítés, hímestojás készítés, pászka/ mézeskalács sütés.” (S.G., Beregszászi 4. számú Napocska óvoda).

„Fontos közösségi alkalom a Májusfa állítás, Márton-napi vigadalom. A gyerekek nagyon nagy izgalommal készülnek rá, de a családokban már ez nem igen van jelen.” (V.A., Dédai Csengőcske Óvoda).

„Néptánc oktatás, locsolkodás, Luca szék készítése.” (O.L., Gáti Hópehely Óvoda).

A hetedik kérdésre, hogy „Milyen népi gyermekjátékokat, mondókákat, népmeséket, népdalokat vagy dramatikus szokásokat használnak a nevelési folyamat során?” az alábbi válaszok egyöntetűnek mondhatók, melyek szerint az óvodai nevelés során kiemelt szerepet kapnak a magyar néphagyomány elemei. A válaszokból (17 fő) kiderül, hogy gyakran

alkalmaznak népi mondókákat, népi játékokat, népdalokat, népmeséket. A legtöbb óvodában a gyermekek életkorához és az adott évszakhoz igazítják a kiválasztott tartalmakat. Többen említették, hogy különösen a kiscsoportos óvodásoknál gyakran használják a ringatókat, hőkögtetőket, simogatókat, altatókat. Például: Lóg a lába lóg, Hinta palinta. A népi gyermekjátékok közé tartoznak: Bújj, bújj zöld ág, Nyuszi ül a fűben. A népmesékre is nagy hangsúlyt fektetnek, gyakran mesélt történetek: A kiskakas gyémánt félkrajcárja, A három kívánság, Benedek Elek meséi. A népdalok, amelyeket rendszeresen énekelnek: Süss fel nap, Csiga biga gyere ki. A dramatikus szokások közül a következőket említik: Betlehemezés, Luca napi szokások. Többen kiemelték az Így tedd rá! program játékait és mondókait is rendszeresen használják.

„. Leginkább körjátékok, az Így tedd rá program játékait és mondókait. Magyar népmeséket olvasunk a gyerekeknek és magyar népdalokat.” (K.K., Halábori óvoda).

„Ének zene az óvodában c. könyvet. Punykó Mária számos könyveit, gyűjteményeit. Benedek Elek meséit” (D.K., Kígyósi óvoda).

„Gyakran használunk népi mondókákat, például a Bújj, bújj zöld ág, dramatizáltuk a Kacor király-t és egyszerű népdalokat tanítunk.” (L.N., Gáti Hópehely óvoda).

A nyolcadik kérdésre, hogy „Használnak-e magyarországi hagyományőrző nevelési programokat a hagyományőrzés éves tervezésében? (ha igen, nevezze meg)” az alábbi válaszok vegyesnek mondhatók (8 fő) adott pozitív választ erre a kérdésre. Többször említett és használt programok, módszerek: „Kisgyermekkorai néphagyományőrzés” program. „Így tedd rá!” program, „Tulipán Tanoda” foglalkozások, Néphagyományőrző óvodai programok.

„Igen, a hagyományőrzés éves tervezésében például a “Kisgyermekkorai néphagyományőrzés” program elemeit használjuk, illetve a “Ringató” módszert is alapul vesszük a mindennapi nevelés során.” (T.F., Beregszászi 2. számú Szivárvány óvoda).

„A Magyarországon is népszerű tulipán tanoda foglalkozásait tartjuk meg, amelynek van saját programja.” (Cs.V. Balazséri Reménység óvoda).

„Igen, használok: “Néphagyományőrző óvodai program.” (S.G., Beregszászi 4. számú Napocska óvoda).

„Igen, az Így tedd rá programot” (K.K., Halábori óvoda).

„Igen, óvodai nevelés játékkal mesével/ tél, tavasz, nyár, ősz/Ciróka- maróka, magyar népmesék, Móra Ferenc Ünnepsoroló, Cini- cini muzsika- Óvodások verseskönyve.” (D.K., Kígyósi Óvoda).

„Igen használunk Magyarországi módszertani ajánlásokat is.” (B.K., P. Frangepán Katalin Gimnázium).

A kilencedik kérdésre, hogy „Ön szerint milyen hatással vannak a néphagyományok a gyermekek fejlődésére?” az alábbi válaszok egyöntetűnek mondhatók (17 fő), melyek szerint a néphagyományok hatása felbecsülhetetlen értékű, mivel azok értelmi, érzelmi, szociális és testi téren egyaránt támogatják a gyermekek fejlődését. A hagyományos tevékenységek által játszva tanulnak, miközben olyan értékeket sajátítanak el, amelyek életre szóló alapokat nyújtanak számukra.

„A néphagyományok pozitív hatással vannak a gyermekek fejlődésére, mivel erősítik a kulturális identitást, segítik a közösségi érzés kialakulását, és fejlesztik a kreativitást, ritmusérzékét, valamint a nyelvi készségeket. Az élményszerű, játékos formában való tanulás elősegíti a szociális és motorikus készségek fejlődését is.” (T.F., Beregszászi 2. számú Szivárvány óvoda).

„A gyerekek ennek segítségével megismerik a kulturánkat, a magyar szellemű gondolkodást, fejleszti a ritmusérzéküket, finommotorikájukat, szépérzéküket stb.” (Cs.V. Balazséri Reménység óvoda).

„A néphagyományok segítik a gyermekeket abban, hogy megértsék saját kulturális gyökereiket, ezáltal erősítve identitásukat és önértékelésüket. A közös hagyományok megélése hozzájárul a közösséghez való tartozás érzésének kialakulásához. A népi mondókák, mesék és dalok gazdagítják a gyerekek szókincsét és nyelvi készségeit, mivel új kifejezéseket és szavakat tanulnak meg. A történetek mesélése és a dramatizálás fejleszti a gyermekek kifejezőkészségét és kreativitását. A néphagyományok gyakran kapcsolódnak a természeti jelenségekhez és az évszakok változásaihoz, így a gyerekek jobban megismerik a környezetüket, és kialakul bennük a természet iránti tisztelet. A néphagyományok tehát gazdagítják a gyermekek fejlődését és hozzájárulnak holisztikus fejlődésükhöz. A kulturális értékek megélése és átöröktetése révén a gyerekek nemcsak hagyományos tudást és készségeket sajátítanak el, hanem érzelmi és szociális intelligenciájuk is jelentősen fejlődik.” (I.D., Nagybégányi „Csöppség” Óvoda).

A tizedik kérdésre, hogy „ Mit tapasztal, hogyan fogadják a gyermekek ezeket a hagyományos tartalmakat? Szeretik-e?” az alábbi válaszok egyöntetűnek mondhatók (17 fő), válasza alapján a gyerekek nagyon pozitívan fogadják a hagyományos tartalmakat és örömmel vesznek részt a népi játékokban, mondókákban, valamint a mesehallgatásban. A népdalok, játékok különösen közel állnak a gyermekekhez, és gyorsan megjegyzik őket. A hagyományos foglalkozásokat különösen kedvelik a gyerekek, például a Márton nap, karácsony vagy farsang. Az óvodapedagógusok szerint a gyerekek aktívan részt vesznek a hagyományos tartalmak feldolgozásában és sokszor kérdéseket tesznek fel a mesék szereplőiről és azok üzeneteiről.

„Igen, mint már említettem, nagyon szeretik. Megvannak az éppen aktuálisan kedvenc játékaik és azokat külön kéri, hogy kapjon helyet a napi játék során.” (B.K., P. Frangepán Katalin gimnázium)

„A gyerekek általában nagyon szeretik ezeket a tevékenységeket, mert játékosak, mozgalmasak és sokszor együtt énekelhetnek vagy játszhatnak.” (B.O., Kisdobronyi Óvoda).

„A gyerekek nagyon értékelik és szeretik a hagyományörző foglalkozásokat. Örömmel tapasztalják az élménybeszámolóknál szüleiknek, hogy ezekről még a szülők sem halottak.” (L.K., Beregszászi 10. számú óvoda).

A tizenegyedik kérdésre, hogy „Milyen pozitív hatást tapasztal a gyermekek fejlődésében a hagyományörző szemléletű nevelés gyakorlati megvalósítását követően?” a pedagógusok válasza (17 fő) alapján a hagyományörző szemléletű nevelés számos pozitív hatással van: fejlődik a gyermek nyelvi képessége, erősödik a szociális és közösségi érzetük, gazdagodik az érzelmviláguk, javul a mozgáskoordinációjuk és finommotorikájuk, erősödik a gyermekek kulturális identitása.

„A gyerekek nyitottabbá válnak a közösségi tevékenységekre, bárabbak lesznek, örömmel vesznek részt minden tevékenységben. Emellett nő az önbizalmuk is, hiszen a hagyományos tevékenységek során minden gyermek megtalálhatja a saját sikerélményét.” (K.K., Halábori Óvoda).

„A gyerekek vidámabbak, aktívabbak, hangulatuk, érzelmviláguk sokkal gazdagabb lesz ezáltal.” (Cs.V., Balazséri Reménység Óvoda).

„A gyerekek számára különösen fontos, a néphagyomány hiszen támogatják a közösségi érzést, és a kulturális kötődést. A népi játékok, a népzene, a népdalok, mondókák segítségével

a gyerekek szókincse, ritmus- és zeneérzéke, test- és mozgáskoordinációja, beszéd- és szociális készsége is fejlődik.” (S.G., Beregszászi 4. számú Napocska Óvoda).

A vizsgált intézmények hagyományörző tevékenységeit illusztráló fényképek a **11. számú mellékletben** tekinthetők meg.

3.2. A kutatás elemzése, eredménye

A megfigyeléseim és az interjúk alapján összességében elmondható, hogy az első hipotézisem, amely szerint az óvodai hagyományörző tevékenységek segítik a gyermekek kulturális identitásának kialakulását és megerősítését, igazolást nyert, hiszen az óvodai hagyományörzés és felkészülés a jeles napokra igazán fontos szerepet játszanak a vizsgált óvodák nevelési gyakorlatában. Lehetővé teszik a gyermekek kulturális identitásának kialakulását, megerősödését. A gyermekek ismerik a magyar jeles napokat, ünnepeket, az évkörben elfoglalt szerepüket. Meg tudják nevezni, milyen alkalomkor mit ünneplünk. Számos népi játékot, népmesét, mondókát ismernek. Ebben nagy szerepe van az óvodapedagógusok hivatásuk során kifejtett hagyományéltető hozzáállásának.

A második hipotézisem, mely szerint a hagyományörző ünnepekhez kapcsolódó közös tevékenységek fejlesztik az óvodás gyermekek együttműködési képességét, a megfigyeléseim során szintén igazolást nyertek. Az őszi pedagógiai gyakorlat során a P. Frangepán Katalin Gimnázium Beregszászi Bázisóvodájában részese voltam a Márton napi előkészületeinek. A gyerekek aktívan és előszeretettel vettek részt a Márton napi teendőkben beleértve a papír lámpások készítését, és az énekek, mondókák tanulását. A Márton napi ünnepségen több csoport részt vett és együtt énekeltek, játszottak. Ezek a tapasztalatok szerint bebizonyosodott, hogy a hagyományörző tevékenységek valóban hozzájárulnak a gyermekek szociális és kommunikációs kompetenciáinak fejlődésében.

A megfigyelés során a P. Frangepán Katalin Gimnázium Beregszászi Bázisóvodájában töltött pedagógiai gyakorlat során ezeket a hagyományörző óvodai tevékenységet figyeltem meg. Ilyenek az ünnepekhez kapcsolódó tevékenységek, a díszítőművészeti elemek alkotása és a népi játékok. Megfigyeléseim során azt tapasztaltam, hogy ezek a tevékenységek rendkívül fontosak a gyerekek számára, mert nemcsak szórakoztatóak, hanem sok szempontból támogatják a fejlődésüket. Az óvodai jeles napok és hagyományok változatossága lehetővé teszi a gyermekek számára, hogy mélyebb kapcsolatot alakítsanak ki környezetükkel és egymással. Megfigyeléseim szerint a gyerekek szívesen vesznek részt az ünnepek előkészítő tevékenységeiben. Ezek a tevékenységek nemcsak ünnepi hangulatot

teremtenek, hanem fejlesztik a gyerekek kreativitását, rugalmasságát és szociális készségeit is. Több értékes információhoz jutottam Szilágyiné Tóth Gabriella óvodapedagógussal készített interjúm során. Megbizonyosodtam arról, hogy az óvodai hagyományörzés nem csak a múlt megőrzését jelenti, hanem segíti a gyermekek kulturális identitásának kialakulását, erősítését is. Az óvodai hagyományörzéssel a gyerekek megismerik a magyar népi kultúra gazdagságát, sokszínűségét, ami segíti identitásuk erősítését.

A kutatás során arra a következtetésre jutottam, hogy ezek a tevékenységek rendkívül fontosak a gyermekek számára, és számos pozitív hatással vannak fejlődésükre, nevelésükre. Az általam végzett kutatás megerősítette a szakirodalomban és szakmódszertanokban foglaltakat, amelyek szerint a hagyományörző óvodai tevékenységek pozitív hatással vannak a gyermekek szociális és kommunikációs kompetenciáinak a fejlődésére.

Összességében elmondható, hogy a hagyományos óvodai tevékenységek meghatározó jelentőséggel bírnak az óvodai nevelésben és fejlesztésben, és hozzájárulnak a gyermekek általános személyiségfejlődéséhez. A pedagógusok válaszai alapján is igazoltnak látszik mindkét hipotézis, hiszen a megkérdezettek hangsúlyozzák, hogy a néphagyomány alapú nevelés segíti a gyermekek önazonosságát, kulturális identitásuk fejlődését. A helyi folklór, népdalok, mondókák, népmesék és jeles napok bemutatásával a gyerekek nemcsak megértik, hanem meg is tapasztalják kulturális örökségüket. Több pedagógus is beszámolt arról, hogy a gyerekek büszkéek a hagyományokra, és szívesen vitték haza az óvodában tanultakat. A hagyományokkal való rendszeres találkozás segíti a gyermekek identitástudatának kialakulását. A pedagógusok tapasztalata szerint a közös hagyományos tevékenységek, mint például a dramatizálás, közös éneklés, közös kézműveskedés, jeles napokra való készülés jelentősen hozzájárulnak a gyermekek szociális készségeinek való fejlesztéséhez. Eközben fejlődnek kooperatív képességeik, könnyebben betartják a szabályokat, ha egy közös cél érdekében dolgoznak. Több interjúalany hangsúlyozta, hogy a folyamat során a gyerekek nyitottabbak, bátrabbak, segítőkészebbek lettek, és nagyobb valószínűséggel építenek kapcsolatokat társaikkal.

ÖSSZEFOGLALÁS

A szakdolgozatomban az óvodai néphagyományőrzés szerepét mutattam be a nevelési folyamatban. Ahhoz, hogy képet kapjunk erről a témáról, először fel kellett tárni a néphagyomány, valamint más néprajzi fogalmakat, tisztázni kellett a hagyományápolás szerepét az oktatásban.

Az első fejezetben az általános fogalmak tisztázására került sor, szó esett a népköltészet, népszokás, népi kultúra, népmese fogalmáról, valamint a néphagyomány keletkezéséről. Majd az óvodai vonatkozású megközelítést járjuk körül, az „Én a világban” című ukrán óvodai nevelési program alapján, illetve sorra vesszük a pedagógus feladatait, ami az értékek közvetítése és a jó példamutatás.

A második fejezetben a néphagyományok és az oktatás kapcsolatát mutatjuk be. Ezen belül a civilizációs és technikai változásokról esik szó, illetve, hogy a mai világban az oktatási intézmények veszik át a szerepet, ahol a gyerekek az idejük java részét töltik. Ebben a fejezetben szó esik a népköltészeti alkotásokról, amelyek szebbé és gazdagabbá teszik a gyermekek életét. Ezután következik a jeles napok című alfejezet, amiben készítettem egy táblázatot a jeles napokról és ünnepekről évszakokra leosztva. Majd szó esik a népi díszítőművészet ágairól és a kézművességről, ahol több területet is érintünk. Majd a népi folklór szerepéről is szó esik az óvodai nevelésben. Itt a mesékkel és mondókákkal és népi játékokkal kapcsolatos tudnivalókról ejtünk szót. A népi játék meghatározott szereppel bír a hagyományos kultúrában. Említésre kerül még az ének zene fontossága is az óvodai nevelésben.

A harmadik fejezetben a hagyományőrző tevékenységek óvodai szerepe és gyakorlata kerül bemutatásra az elvégzett kutatás tükrében. A téma feltárásának érdekében az interjú és a megfigyelés módszerét választottam. Két hipotézist állítottam fel, melyek a következők: 1. Az óvodai hagyományőrző tevékenységek segítik a gyermekek kulturális identitásának kialakulását és megerősítését. 2. A hagyományőrző ünnepekhez kapcsolódó közös tevékenységek fejlesztik az óvodás gyermekek együttműködési képességét. A kutatás során bebizonyosodott, hogy az óvodai hagyományőrző tevékenységek jelentős mértékben hozzájárulnak a gyermekek kulturális identitásának kialakulásához és megerősítéséhez, valamint fejlesztik szociális és kommunikációs kompetenciáikat. Az óvodai jeles napok és hagyományos tevékenységek fontos szerepet játszanak a gyermekek nevelésében és fejlődésében, erősítve közösségi kapcsolataikat és kreativitásukat. A pedagógusok visszajelzései alapján mindkét hipotézis beigazolódott. A hagyományos nevelés nemcsak a

kulturális identitás kialakításában, hanem az óvodáskorú gyerekek szociális képességeinek ápolásában is fontos szerepet játszik.

Összességében úgy vélem, hogy sikerült igazolni a néphagyományok meglétét, jelenlétét az óvodai nevelésben. Úgy gondolom a hagyományörzés szerepe a nevelésben egy fontos téma és továbbra is érdemes vele foglalkozni.

РЕЗЮМЕ

У своїй кваліфікаційній роботі я представила роль збереження народних традицій у виховному процесі дитячого садка. Для того, щоб отримати уявлення про цю тему, насамперед потрібно було з'ясувати поняття народної традиції та інші етнографічні терміни, а також визначити роль плекання традицій в освіті.

У першому розділі було розкрито загальні поняття: мова йшла про народну поезію, народні звичаї, народну культуру, народну казку, а також про виникнення народної традиції. Далі розглядалася тема в контексті дошкільної освіти на основі української освітньої програми «Я у Світі», а також окреслювалися завдання педагога, зокрема передача цінностей і подання доброго прикладу.

У другому розділі розкривається взаємозв'язок між народними традиціями та освітою. Зокрема йдеться про цивілізаційні та технічні зміни, а також про те, що в сучасному світі саме освітні заклади відіграють основну роль у переданні традицій, оскільки діти проводять там більшу частину свого часу. У цьому розділі також йдеться про народну поезію, яка збагачує життя дітей і робить його яскравішим. Далі йде підрозділ «Важливі дні», де подано таблицю з важливими святами за порами року. Окрему увагу приділено галузям народного декоративного мистецтва та ремеслам, які розглядаються в різних аспектах. У розділі йдеться також про роль фольклору у дошкільному вихованні — зокрема, про казки, примовки та народні ігри. Народна гра має визначену функцію в традиційній культурі. Також згадується важливість музики й співу у виховному процесі дитячого садка.

У третьому розділі представлено роль і практику збереження традицій у дитячому садку на основі проведеного дослідження. Для вивчення теми я обрала методи інтерв'ю та спостереження. Я сформулювала дві гіпотези: 1. Заняття з народознавства в дитячому садку сприяють формуванню й зміцненню культурної ідентичності дітей. 2. Спільна діяльність, пов'язана з традиційними святами, розвиває здатність дошкільників до співпраці. У ході дослідження було доведено, що традиційні заняття в дитячому садку значною мірою сприяють формуванню й зміцненню культурної ідентичності дітей, а також розвитку їхніх соціальних і комунікативних навичок. Проведення знакових днів і традиційних заходів відіграє важливу роль у вихованні та розвитку дітей, зміцнює їхні соціальні зв'язки та розвиває креативність. Згідно з відгуками педагогів, обидві гіпотези підтвердилися. Традиційне

виховання відіграє важливу роль не лише у формуванні культурної ідентичності, а й у розвитку соціальних навичок дітей дошкільного віку.

Загалом я вважаю, що вдалося підтвердити наявність і присутність народних традицій у дошкільному вихованні. На мою думку, ця тема є надзвичайно важливою в системі виховання, і нею варто займатися й надалі.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Andrásfalvy Bertalan: *Néprajzi alapismeretek*. Bp., 1985. Online elérhetőség: <http://real-eod.mtak.hu/1033/1/15%20Andr%C3%A1sfalvy%20Bertalan.pdf> (Letöltés dátuma: 2022. 10. 06.)

Balassa Iván – Ortutay Gyula (szerk.) (1997): *Magyar néprajz I. – Társadalom*. Akadémiai Kiadó. Elérhető: <https://mek.oszk.hu/04600/04691/html/dtmagynepsz0003.html> (Letöltés dátuma: 2025. 05. 11.)

Balassa Iván – Ortutay Gyula: *Magyar néprajz*. Bp. 1979. Online elérhetőség: <https://mek.oszk.hu/02700/02789/html/> (Letöltés dátuma: 2023. 03. 13.)

Benedek Krisztina - Sándor Ildikó (2020). *A néphagyomány közvetítésének módszerei az óvodában*. Hagyományok Háza. Budapest.

Benedek Krisztina és Sándor Ildikó (2018): *A néphagyomány közvetítésének módszerei az óvodában*. Budapest. Hagyományok Háza

Beszprémy Katalin (2019). *Népi játszóház*. Budapest. Hagyományok Háza

Dr. Bucherna Nándorné - Zadravecz Teréz - Faust Dezsőné. (2005). *Néphagyományörzés az óvodában*. Hogyf Editio. Budapest.

Espán Margaréta (2015). *Hagyományok, nemzeti értékek Kárpátalján*. Kárpátalja

Fehér Ágota– Megyeriné Runyó Anna (2018): *A néphagyomány feldolgozásának lehetőségei az óvodai nevelésben*. Eötvös József Főiskola. Elérhető: <https://core.ac.uk/download/pdf/154885152.pdf> (Letöltés dátuma: 2025. 03. 16.)

Forrai Katalin (2013). *Ének az óvodában*. Editio Musica Bp. Zeneműkiadó Kft.

Gál Adél: *Húsvéti szokások Kárpátalján*. Kárpátalja.ma online folyóirat 2020.04.10. cikke. Elérhetőség: <https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/husveti-szokasok-karpataljan/>

Gazda Klára: *Gyermevilág Esztelneken*. Ős-kép Kiadó, 1980. Online elérhetőség: https://adatbank.ro/html/cim_pdf1002.pdf (Letöltés dátuma: 2023. 05. 12.)

Kész Barnabás: *A salánki hordó*. Kárpátalja online folyóirat 2013.11.21. cikke. Elérhetőség: <https://karpataljalap.net/2013/11/21/salanki-hordo>

Kész Margit, Kész Barnabás, Gál Adél, Mónus Dóra, Csurman-Puskás Anikó (2023): *Adalékok a kárpátaljai magyar folklór tanulmányozásához*. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. Elérhető: https://kmf.uz.ua/wp-content/uploads/2023/05/adalekok_karpatalja_folklorjanak_tanulmanyozasahoz.pdf (Letöltés dátuma: 2025. 05. 11.)

Kononko Olena Leontiivna (Кононко Олена Леонтиївна) (2008). Базова програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у світі". Київ: Світич. Online elérhetőség: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/programma-ya-y-sviti.pdf> (Letöltés dátuma: 2023. 05. 11.)

Lázár Katalin: A hagyományos népi játék, 1996. Online elérhetőség: file:///C:/Users/ACER2022/Downloads/lazar-katalin-nepi-jatekok-konyv_compress.pdf (Letöltés dátuma: 2023. 05. 12.)

Magyar Elektronikus Könyvtár. Bp., 1988. Online elérhetőség: <https://mek.oszk.hu/02100/02152/> (Letöltés dátuma: 2022. 12. 15.)

Marosi Anita: Kárpátaljáról jöttem, mesterségem címere: csuhéfonó. Kárpátalja.ma online folyóirat 2015.06.20 cikke. Elérhetősége: <https://karpatalja.ma/sorozatok/mestersegem-cimere/karpataljarol-jottem-mestersegem-cimere-csuhefono/>

Mozhaliova Nataliia Heorhiivna – Baranovska Iryna Heorhiivna (Мозгальова Наталія Георгіївна – Барановська Ірина Георгіївна), é. n.: Українські народні традиції як засіб виховання дітей дошкільного віку. Elérhetőség: <https://dnz27.edu.vn.ua/uploads/tiger-1707134906.pdf> (Letöltés dátuma: 2025. 05. 11.)

Tancz Tünde: Népmesék az óvodai anyanyelvi-kommunikációs nevelésben, 2002. Online elérhetőség: <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=161> (Letöltés dátuma: 2023. 05. 13.)

Tátrai Zsuzsanna – Karácsony Molnár Erika: *Jelesnapok, ünnepi szokások*. Mezőgazda Kiadó, Bp., 1997

Téglás Beáta (2013): Szöveg. Tanulási segédanyag. Kiadta az Includios Europe, Budapest.

Ujváry Zoltán (1990): Dramatikus népszokások, népi színjátékok. In: Dömötör Tekla (főszerk.): Magyar Néprajz VII. – Népszokás, néphit, népi vallásosság. Akadémiai Kiadó. Elérhető: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MagyarNeprajz-magyar-neprajz-2/vii-nepszokas-nephit-nepi-vallasossag-A33C/szokasok-A355/dramatikus-nepszokasok-nepi-szinjatekok-AA4B/> (Letöltés dátuma: 2025. 05. 11.)

Ujváry Zoltán: Gömöri népdalok és népballadák, 1977. Online elérhetőség: <https://mek.oszk.hu/07600/07682/07682.pdf> (Letöltés dátuma: 2023. 05. 12.)

Webes források:

Web1: Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület Beregi szóttos és nagyberegai szóttosmúzeum cikke (<https://www.karpataljainepfoiskola.hu/nagybereg-szottes/>)

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: Foglalkozásterv

Téma: „Adventi koszorú”

Foglalkozás típusa: kézműves

Korcsoport: középső csoport

Idő: 20 perc

Célok:

Oktatási cél: Új ismeretek átadása az adventről. A gyerekek ismerjék meg az adventi koszorú történetét, jelentőségét és a hozzá kapcsolódó kulturális hagyományokat. Biztonsági előírások ismertetése.

Képzési cél: megismerő készségek fejlesztése, színek, formák felismerése. A gyerekek fejlesszék kreatív tervezési készségeiket, hogy egyedi és esztétikus adventi koszorúkat készíthessenek.

Nevelési cél: együttműködési képesség fejlesztése. A gyerekek tiszteljék és értékeljék az adventi koszorú hagyományait, és ezzel hozzájáruljanak a kulturális örökség megőrzéséhez.

Eszközök: koszorú alap, fenyőág, szalag, 4 gyertya, díszek (fenyőtoboz, mézeskalács), olló, ragasztópisztoly.

Dátum: 2023. 05. 10

A foglalkozás menete

I. Szervezés:

- szükséges eszközök, anyagok beszerzése
- mivel ez egy közös kézműves foglalkozás lesz úgy rendezem a csoportszobát, hogy egy-két asztalnál körben tudjanak állni a gyerekek
- eszközök előkészítése

II. Motiváció:

Advent, Advent,

gyertya ég,

egy-kettő,

három-négy,

Kis Jézuska,

üdvözlégy.

III. Új anyag átadása:

Sziasztok, gyerekek! Ahogy a versikéből hallottátok ma közösen elfogunk készíteni egy adventi koszorút. Mindenki látott már adventi koszorút? Aki esetleg nem, hoztam egy képet

róla. Lássátok, az adventi koszorún 4 gyertya van, ma mi is egy ilyen adventi koszorút fogunk elkészíteni.

A foglalkozás menete:

1. Először tűzzük körbe a koszorút fenyőágakkal.
2. Aztán a szalaggal tekerjük körbe a koszorút.
3. Most pedig díszíthetjük a koszorút fenyőtobozzal és mézeskaláccsal.
4. Most rögzítjük a 4 gyertyát a koszorúra.

Nagyon ügyesek voltatok gyerekek. Az elkészült koszorút tegyük az asztalra és én meggyújtom nektek az első gyertyát. Zárásképpen pedig énekeljünk egy dalocskát.

Adventi hírnök, friss fenyőág.

Lobog az első gyertyaláng!

Karácsonyt várva lázban a föld,

Isteni gyermeket köszönt.

Ujjong a szívünk, dalra gyúl,

Nincs már messze az Úr!

2. számú melléklet: Foglalkozásterv

Téma: „Márton napi liba”

Foglalkozás típusa: grafika

Korcsoport: kiscsoport

Idő: 20 perc

Célok:

Oktatási cél: a gyerekekkel megismertetni a Márton napi szokásokat és a Márton-nap hagyományait, jelentőségét és történetét.

Képzési cél: gondolkodás, figyelem, finommozgások, türelem fejlesztése. A gyerekek rajzkészségeinek fejlesztése.

Nevelési cél: egymás munkájának megfigyelése, kitartásra ösztönzés. A gyerekek kreativitásának és önkifejezésének fejlesztése, valamint a türelem és kitartás, valamint a közösségi szellem és kulturális tudatosság kialakítása a rajzolási folyamat során.

Eszközök: rajzlap, grafit ceruza, színes ceruza, szemléltető.

Dátum: 2023. 04. 11.

A foglalkozás menete

I. Szervezés

- szükséges anyagok és eszközök beszerzése
- a rajzeszközök ceruzák, lapok előkészítése

II. Motiváció

*Száz liba egy sorba,
Mennek a nagy tóra,
Elől megy a gúnár,
Jaj de begyesen jár,
Száz liba egy sorba.*

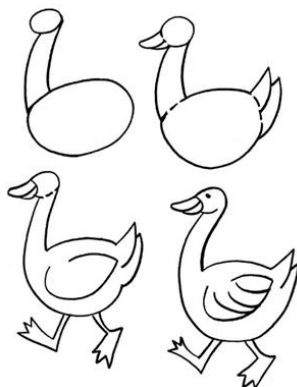
III. Új anyag átadás Sziasztok gyerekek! Ma libát fogunk rajzolni. Mindenki tudja, hogy néz ki a liba? Aki esetleg nem tudná hozta egy képet róla. Lássátok, hogy a libának milyen hosszú nyaka van. Ma mi is ilyen hosszú nyakú libát fogunk rajzolni

A foglalkozás menete:

1. Rajzoljunk egy nagyobb és egy kisebb kört, majd két vonallal húzzuk össze őket ez lesz a nyaka a libának és a teste meg a feje.
2. Rajzoljuk meg a farkát, ami toll formájú lesz.
3. Rajzoljuk meg a csőrét, ami háromszögre fog hasonlítani.
4. Rajzoljuk meg a szárnyát és a két lábát.

5. Most a szemét kell megrajzolni.

6. Színezzük ki!

Nagyon ügyesek voltatok gyerekek!

3. számú melléklet: Foglalkozásterv

Téma: „Hímes tojás”

Foglalkozás típusa: művészeti

Korcsoport: kiscsoport

Idő: 20 perc

Célok:

Oktatási cél: új ismeretek átadása a húsvéti tojásról, a gyurmázás módszereinek elsajátítása.

Képzési cél: finommotorika fejlesztése, színek felismerése, a gyerekek kreativitásukat kamatoztatva alakítják ki saját egyedi hímes tojásukat, különböző színek, minták és díszítések felhasználásával.

Nevelési cél: személyiség fejlődésének elősegítése, a gyerekek kreativitásának és művészi önkifejezésének ösztönzése

Eszközök: gyurma, gyurmatábla, kés, szemléltető.

Dátum: 2023. 05. 01

A foglalkozás menete

I. Szervezés:

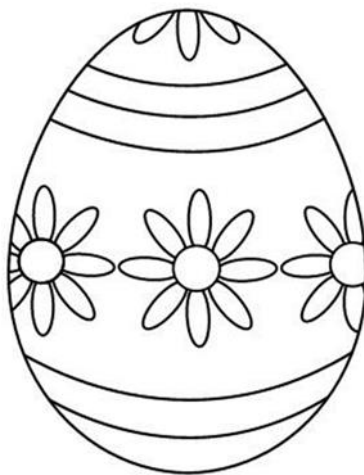
- szükséges eszközök beszerzése
- szemléltető elkészítése

II. Motiváció:

Kedves Gyerekek! Ma a húsvéti tojásról fogunk beszélni. Ki szokott otthon húsvétra tojást festeni? Most hoztam nektek egy színezőt, amit kifesthettek és aztán fogunk gyurmázni.

III. Új anyag átadása:

Sziasztok gyerekek! Gondolom a színezőből már rájöttetek mit fogunk ma készíteni gyurmából. Én készítettem nektek egy nagy hímes tojást. Mit gondoltok róla?

A foglalkozás menete:

1. Mindenki válasszon egy színt, milyen legyen a hímes tojás

2. Mindenki a tenyere közt jól nyomkodja össze a gyurmát majd formáljunk belőle gömböt
3. Formáljuk a gömböt tojás formájúra
4. Ha ez megvan mindenki olyan díszítést rak a tojásra, amelyet szeretne, ez lehet vonal, pötty, virág bármi.

Nagyon ügyesek voltatok gyerekek mindenkinek szép hímes tojása lett. Most tegyük őket erre az asztalra és nézzük meg egymásét is. Mit szólnátok hozzá, ha elolvasnák nektek egy mesét. Mindenki üljön le a szőnyegre és figyeljen.

Kovács Klára: Nagy a munka!

Nyulam-bulamék nagy barátságban éltek tyúkanyóval. Naponta ellátogatott Nyulam-bulaméktól tyúkanyóhoz valaki. Tavasztündér megérkezése óta Nyulam-bulamék veszik meg tyúkanyó tojásait. Nyifi, Nyafi, Nyufi vagy valamelyik nyúlgyerek már szalad is a kosárral, ha meghallja tyúkanyó kotkodácsolását.

Kot, kot, kot, kot, kotkodács, minden napra egy tojás!

Tyúkanyó kíváncsi volt, miért kell olyan sok tojás Nyulam-bulaméknak. Nem kérdezősködött, hanem szépen felöltözködött. Nagyon szép tavaszi kosztümöt vett magára, és útnak indult.

Nyulam-bulamék háza nem volt messze. Kellemes, enyhe, szép időben lassan, sétálva ment. Nagyon jónak tartotta, hogy a lakás ablaka nyitva állt. Bekukucskált. No, még ilyet életében sohasem látott! Nagy munka folyt bent. Nyulam-bulamék családjában kicsik, nagyok festették az ő fehér tojásait. Közben jókedvűen énekelgettek:

Nem csinálunk egyebet, egyebet, tojást festünk, szépeket, szépeket, sok a festék, kis ecset, nagy ecset, ügyes, aki festeget, festeget.

Tyúkanyó kopogtatott. Nyúlanyó festékesen szaladt eléje. betessékelte. Nyifi, Nyafi és a többiek udvariasan, örömmel üdvözölték. Nyufi szaladt a székért, törülgette, nehogy festékes legyen tyúkanyó tavaszi ruhája. Nyúlapó megmutatta a sok -sok nevet, a a névsort, kinek visznek festett tojásokat. Van, aki piros tojást kér, mások hímeset, kéket, lilát, sárgát, zöldet, tarkát és pöttyöset. Nyúlapó derűsen, nagy örömmel átadott a sok levél közül egyet Tyúkanyónak.

Kedves Nyúlapó!

Nagyon kérek, ne feledkezz el rólam! Hozzál nekem piros tojást!

Úgy dugd el a kertünkben, hogy valaki el ne vigye!

Hozzál kérek, nagyon kérek, a szomszéd kislánynak sok-sok tojást, pirosat, hímeset, mert locsolkodni megyek.

Nekem sok tojást adnak akkor, ha szépen elmondom náluk azt a verset, amit tanultam:

Napsütötte szép tájakon, jöttem végig az utakon.

Felém hajolt sok-sok virág, rózsavizük osztogatták.

Megöntözlek most itt véle, piros tojást kérek érte!

Köszöntelek és várlak, kedves Nyúlapó!

Tamás.

– Ó, de kedves, de megható! – kotkodácsolta egyre tyúkanyó.

– Van itt még sok szép levél! Nézte, nézte olvasta még sokáig tyúkanyó a leveleket, s addig a sok nyúlgyerek szorgalmasan festegetett.

5. számú melléklet: Jeles napok, ünnepek a P. Frangepán Katalin Gimnázium Beregszászi Bázis Óvodájában

Hónap/nap	Tudnivalók
Szeptember 1. – Egyed napja	A szőlőhegyeken zárónap. Jósló, rámutató nap: jó vagy rossz a szőlő és a gyümölcstermés. Régebben ezen a napon álltak szolgálatba a pásztorok. Készülődünk a szüreti felvonulásra.
Szeptember 8. – Mária - Kisasszony napja	Az ősz kezdő napja. Szűz Mária születésnapja – búcsújáró nap. A hit szerint ezen a napon a fecskék sem indulnak útnak. Az őszi vetés kezdőnapja. Egyes vidékeken a dióverés kezdőnapja. Diót verünk az egyik óvodásunk otthonában. Kézművesség: dióból készíthető játékokmegalkotása.
Szeptember 29. – Mihály napja	Vető-nap és a tél rámutató napja. E nap után a fű sem nő tovább. Megszűnik a mézelés. Az ország sok vidékén a nyájak behajtásának, a pásztorok számadásának a napja volt. Mihály-napi vásárt tartottak. A halak a víz fenekére húzódnak, ezért hidegebb vidéken a téli halászat kezdő napja.

	Megfigyeljük a természet változását, gyűjtjük a természet kincseit, amit elrendezünk a természetsarokban, s díszítjük vele a csoportszobát. Megfigyeljük az állatok viselkedését, hallgatunk róluk népmeséket, verseket, mondókákat, szép őszi népdalokat. Tanulunk névcsúfolókat, vásári kikiáltó rigmusokat, segítséggel berendezik a gyermekek a Mihály-napi vásár helyszínét, árusítják saját készítésű vásárfiaikat. Megismertetjük őket népi hangszerekkel, játszhatnak népi játékokat, népzenere táncolhatnak egyszerűbb lépéseket. Megismertetünk velük néhány ügyességi és sportjátékot, mint pl.: kakasviadal, zsákban futás stb.
Szeptember vége – Kukoricatörés	Megfigyeljük a természet színeit. Ismerkedünk a kukorica termésével, gyűjtünk csuhét, csutkát, szarat, haját, amiket felhasználunk a játékhoz, tevékenységekhez.
Október 15. – Teréz napja	A szüret kezdő napja. Az óvodások részt vesznek a szüreti felvonuláson a falu lakosságával együtt. Énekeket, dalos játékokat, verseket, mondókákat tanulunk a szüretről. A szülők által szervezett szüreten tevékenyen részt veszünk a különböző munkafolyamatokban,

	ezáltal megismerik a gyermekek a munka menetét és az eszközök nevét. Szőlőt és a mustot kóstolunk.
Október 16 – Gál napja	Makk érése ekkor kezdődik
Október 18. – Lukács napja	A kórházak, fürdők védőszentje, egyben a faluk védőszentje is. Beszélgetünk a betegek ápolásáról, a segítségnyújtásról. Ebben az időszakban tartjuk az őszi játszóházat, ahol természetes anyagokat használunk fel az eszközök készítéséhez.
Október 20 – Vendel napja.	A pásztorok védőszentje. Fakanál bál Zöldség-termésbábok kiállítása Kézművesség: krumplinyomda, csutkababa, csuhébaba készítése. Őszi munkák megjelenése a játékokban: kukoricafosztás, burgonyaszedés.
November 1. – Mindenszentek; november 2. – Halottak napja	A mindenszentekhez és a halottak napjához a halottakra való emlékezés szokásai kapcsolódnak: a sírok megtisztítása, virággal való feldíszítése és gyertyagyújtás. Az óvodapedagógusok beszélgetnek a gyermekekkel az elmúlásról, de ezt a napot nem szabad agyonmagyarázni. Ismert síroknál, mint pl. elhunyt pedagógusok, hősök emlékműve, gyertyát, mécsest gyújtunk,

	amikor kísétálunk a temetőbe.
November 11. – Márton napja	„Aki Márton napján libát eszik, egész évben nem éhezik” A téli évnegyed kezdő napja. A Dunántúlon e napon vágják le Márton lúdját és kóstolják meg az új bort, amelynek Márton a bírója. A nap hangulatához hozzátartozó ludas mondókákat, játékokat tanulunk, játszunk. Libazsíros kenyeret eszünk lilahagymával és saját készítésű lámpással keressük meg Márton püspököt az óvoda környékén.
November 19. – Erzsébet napja	Szegények, elhagyatottak, kórházak választották védőszentül. Időjóslás is fűződik ehhez a naphoz: ha Erzsébet napon havazik, azt mondják „Erzsébet megrázta a pendelyét/dunnáját”. Erzsébet említése a gyermekjátékokban gyakori, ezért dalos játékok tanításával tudunk megemlékezni erről a napról.
November 25. – Katalin napja	Mivel e nap advent kezdete előtti napokra esik, utána már sem lakodalmat, sem táncmulatságot nem tartottak. Időjósló nap: „ha Katalinkor kopog, karácsonykor locsog”. Gyümölcsfaágat teszünk vízbe ezen a napon, s megfigyeljük, hogy karácsonyig kihajt-e?

	Kézművesség: gyöngyfűzés, töklámpás készítése.
November 30. – András napja	András apostol és vértanú „égi születésnapja”. A hozzá legközelebb eső vasárnap, advent első vasárnapja. „Disznóölőnek” is nevezik, mert ezen a napon kezdték a disznóöléseket. Ezen a napon pogácsát sütünk, amibe üzenetet, jókívánságot rejtünk el barátaink számára. Ismerkedünk az advent jelképeivel, adventi koszorút készítünk. Adventi naptárt nézegetünk, esetleg készítünk.
Advent - A karácsonyra való készülődés ideje, az egyházi év kezdete.	Adventi játszóházat, vásárt szervezünk. Elhelyezzük az adventi koszorúkat a csoportszobákban és a folyosón, ezzel megkezdődik a karácsonyvárás időszaka. Beszélgetünk a Kisjézus születésének történetéről, képeskönyveket nézegetünk róla. Hetente meggyújtjuk az adventi gyertyákat, énekeket, verseket tanulunk a szeretet ünnepével kapcsolatban.
December 4. – Borbála napja	Szent Borbála a bányászok, a tűzérek és a várak védőszentje. Katalinnal együtt a hajadon lányok pártfogójuknak tekintik. A Borbála napon vízbe tett és

	karácsonyra kivirágzott cseresznyeág a lány férjhezmenetelét jósolta meg. Cseresznyeágot teszünk vízbe és megfigyeljük, hogy kivirágzik-e?
December 6. – Miklós napja	Miklós a szűzek, a hajósok, a halászok és a vándordiakok patrónusa. A keleti egyház máig legtiszteltebb szentje. A Mikulás járás hagyománya az újabb időkben terjedt el. Az alkalomhoz kapcsolódó mondókákat, verseket, énekeket tanulunk. Feldíszítjuk az óvodát a gyermekek munkáival. Hagyományos „Mikulás-kereső” túrát szervezünk. Az óvoda bejáratához életnagyságú Betlehemet készítünk. A csomagokat az óvoda SZK- tagjai vásárolják meg, majd munkadélután keretén belül készítik el. Az óvodába érkezőket alkalomhoz illő zene fogadja a folyosón. Ezen a napon a gyermekek és a felnőttek ünneplő ruhában jönnek az óvodába. A szánon, vagy lovas kocsin érkező Mikulást és krampuszokat a gyermekek énekekkel és versekkel köszöntik, akik cserébe megajándékozzák őket.
December 13. – Luca napja	E naphoz többféle hiedelem fűződik.

	A Lucia név a lux, azaz a fényesség szóból származik. Neve napján meggyfaágat vágta, vízbe tették és ha kizöldült, a lány a következő esztendőben férjhez ment. E napon tilos volt a lányoknak, asszonyoknak dolgozni, ha ezt tették súlyosan bűnhődtek. A fiúk kotyolni jártak. Loptak szalmát, amit magukkal vittek, arra ülve mondták el köszöntőjüket, bő termést, a jószág nagy szaporulatát kívánva, amiért ajándékot kaptak. Luca széket készítettek kilencféle fából. Luca búzát ültettek, hajtásából következtettek a következő évi termésre. Megismertetjük a gyermekeket a Luca napi szokásokkal. Az e naphoz kapcsolódó dalokat és jókívánságokat tanulunk, búzát ültetünk, naptárt készítünk, vendégváró pogácsát sütünk, meggyfaágat teszünk vízbe. A gyerekek Luca napján kotyolnak az óvodában és az iskolában. Almával, pogácsával jutalmazzuk őket a jókívánságokért cserébe.
December 22 – a téli napforduló napja (legrövidebb a nappal)	Bölcsocske- karácsonyi énekes szokás, karácsony előestéjén a kántálók végig járvák a házakat, amiért cserébe ajándékot kapnak.

December 24. – Ádám és Éva napja, Karácsony estéje December 25. – Jézus születésének napja	A karácsony előtti estén jártak a betlehemesek, akik a Szent család történetét adták elő dramatikus formában. A családok ekkorra állítják fel a karácsonyfát, s helyezik alá az ajándékokat. A fenyő örökzöldje az életet jelképezi. Az ünnephez kapcsolódó mondókákat, verseket, dalokat tanulunk, zenét hallgatunk. Az ünnepre való készülődés már az adventi koszorú elhelyezésével elkezdődik, majd folyamatosan díszítjük az óvodát a gyermekek munkáival, fenyőágakkal, karácsonyi jelképekkel. Megismertetjük a gyermekeket a Szent család történetével, a karácsonyi népszokásokkal, az ünnepel kapcsolatos könyveket nézegetünk, meséket mondunk. A Jézuskáról minden gyermek hallott már és tud valamit. A Betlehem maga egyszerűségével, történetével ragadja meg a gyermeki érzelem és képzeletvilágot. Több részletben mesélünk a szálláskeresésről, a pásztorozásról, de legjobban az anya-gyermek kapcsolatát emeljük ki.
--	---

	Ebben az időszakban ajándékot készítünk a gyermekekkel a szüleik részére, mézeskalácsot sütünk, gyertyát öntünk, esetleg szaloncukrot főzünk és csomagolunk. Az ünnep előestéjén a szülők munkadélután keretén belül feldíszítik a karácsonyfát. Reggel a feldíszített fa várja a gyerekeket, az ajándékok az idő alatt varázsolódnak alá, amíg a közös karácsonyi műsort megnézzük. Az óvodába lépőket halk karácsonyi zene fogadja a folyosón. Ezen a napon a gyermekek és a felnőttek is ünneplő ruhában érkeznek. Kézfogással, körbeállva, dallal, verssel, zenehallgatással köszöntjük a karácsonyt és egymást, aztán az ajándékokat csodáljuk meg és boldogan játszunk velük. Ezen a napon együtt tízórazunk az ünnepi asztalnál. Jókívánságok közepette a gyermekek e napon viszik haza a Luca napi búzát és a családnak készített ajándékot. Kézművesség: mézeskalácssütés, angyalka, szalmacsillag készítése.
December 26 – István napja	
December 27 – János napja	
December 28 – Aprószentek napja	
December 31 – Szilveszter napja	

Január 1. – Újév napja	Hiedelmek: Amit ezen a napon cselekszünk, az egész évre hatással van. Ha nagy pelyhekben hull a hó, akkor rövid lesz a tél. Ha hideg, éles szél fúj, akkor is hosszú és hideg lesz a tél. Szokás volt kútnál mosakodni, hogy egész évben frissek maradjanak. Bíztak a szó varázserejében, erre szolgáltak a köszöntők. Bab, borsó, lencse, kukorica, rizs sok pénzt biztosít. Újévi köszöntőket tanítunk a gyerekekkel és ezt el is mondjuk a nagyobbakkal a kisebbek részére.
Január 6. – Vízkereszt vagy Háromkirályok ünnepe	A karácsonnyal kezdődő ünnepsorozat utolsó napja, ezen a napon gyújtják meg utoljára a karácsonyi gyertyákat a fák. E naphoz fűződik a háromkirály járás népszokás, gyermekek járnak házról házra köszönteni. Ezen a napon vizet és tömjént szenteltek, innen ered az elnevezés is, hogy vízkereszt. Szerencsevarázsló és gonoszűző nap. Utoljára meggyújtjuk az adventi gyertyákat, majd közösen elbontjuk a karácsonyfát. A rajta található édességeket elfogyasztjuk, miközben felidézzük az ünnep hangulatát.

	Ezzel a nappal zárul a karácsonyi ünnepkör és kezdődik a farsang időszeke. Kézművesség: háromkirályjárás kellékei: korona, csillag papírból.
Farsang – vízkeresztől hamvazószerdáig – mozgó nap	A bevonuló tavasz ősi ünnepe. A farsang maszkos alakoskodás, amely húshagyó kedd éjfélig tart. Ekkor kezdődik a báli szezon. A farsangi multságot több hetes előkészület előzi meg. Farsangi mondókákat, verseket, énekeket, bálba hívogató rigmusokat, egyszerűbb tánclépéseket tanítunk a gyermekekkel. Farsangi álarcokat készítenek és díszítenek, amivel aztán játszhatnak is. Együtt díszítjük fel az óvodát a farsangi multságnak megfelelően, amihez felhasználjuk a gyermekek munkáit is. E napon hangulatos zene fogadja az érkezőket. A gyermekek magukra öltik a kiválasztott jelmezeket és összegyűlnek a csoportszobákban, ahol kezdetét veszi a farsangi vigadalom, az alakoskodás, vagy a bolondos lakodalmas játék, játékos ügyességi versenyek, stb. A közös játék után mindenki egyenként is bemutatkozhat akár verssel, vagy énekkal is, ha elég merész, de ez

	nem kötelező. Majd egy jót mulatunk népzenére, s ezt követi a közös eszem-iszom, amihez a segítséget a szülők adják, hiszen ők hoznak farsangi fánkot, különböző süteményeket, üdítőt, stb. A délelőttöt közös játék, tánc zárja, majd ebédre is az ünnephez illő teríték és étel kerül az asztalra.
Január 18-Margit napja	
Január 20-Fábián és Sebestyén napja	„Tavaszbresztő” nap. Azt tartja a néphit, hogy ettől a naptól a fák elkezdik szívni a földből a nedveket.
Január 22 – Vince napja	„Ha megcsordul Vince, tele lesz a pince” – vagyis, ha olvad a hó, jó lesz a szőlőtermés.
Január 25-Pál napja	Megfordul a tél, enyhébb időszak következik. A medve is megfordul a barlangjában.
Február 2. – Gyertyaszentelő Boldogasszony hava	Általában elterjedt időjárás- és természetjósító megfigyelések kapcsolódnak hozzá: ha ezen a napon kisüt a nap, és a medve meglátja az árnyékát, visszamegy a barlangjába és még negyven napig tart a hideg. Medvetáncoltató énekeket tanítunk a gyermekekkel.
Február 3 – Balázs napja	Szent Balázs egyike a tizennégy segítő szentnek, a torokfájás mellett sok testi nyavalya

	gyógyítója is, tisztelete a XIV. századi pestisjárvány óta ismert. A legenda szerint a püspök egy özvegyasszony egyetlen fiát mentette meg, aki halszálkától fuldoklott. Az asszony hálából ételt és gyertyát vitt neki. Ennek emlékére vált szokássá az ún. balázsolás vagy Balázs-áldás. Úgy tartották, ha Balázs napján esik az eső, akkor nyáron elveri a jég a termést.
Február 6 –Dorottya napja.	A farsangi mulatozás egyik fontos napja. Ilyenkor tartják a legtöbb bált. Kézművesség: kiszebáb készítése, melyre ráköttözzük gondunkat, bajunkat. Népszokás szerint elúzi a telet és a betegségeket.
Február 19. – Zsuzsanna napja	Időjóslo nap: Zsuzsanna elviszi a havat és megszólaltatja a pacsirtákat. Természeti megfigyelést végzünk, kinyílt-e a hóvirág.
Február 24. – (jégtörő) Mátyás napja	Ehhez a naphoz is időjóslo megfigyelés fűződik: „Ha Mátyás jeget talál, akkor töri, ha nem talál, akkor csinál.” A halászok számára nagy nap ez, mert elkezdődik a csukák ívása. Természeti megfigyelést végzünk.
Március 12 – Gergely nap	Gergelyjárás (a szomszédos iskolába ellátogatnak a nagycsoportos óvodások, ahol a diákok

	kedvet csinálnak a még iskolába nem járó gyerekeknek a tanuláshoz) Vetegetés poharakba. A palántázás előkészítése.
Március 18., 19., 21. – Sándor, József, Benedek napja	A tavaszi napéjegyenlőség kezdete. Időjóslásra vonatkozó következtetéseket vontak le az emberek: ha ezeken a napokon kisüt a nap, akkor hosszú, meleg nyár várható; ha nem, akkor hosszú lucskos őszre lehet számítani. Benedek napjához kapcsolódó népi megfigyelések: a mennydörgés szárazságot hoz, ha fúj a szél, akkor az év minden napján fúj; termésfakasztó nap a fűre. Gyermekmondókák is kapcsolódnak e napokhoz: „Sándor, József, Benedek, zsákban hoznak meleget.” Természeti megfigyelést végzünk és éneket, verset tanítunk a gyermekeknek Kézművesség: sóliszt gyurmázás.
Március 28 – Gyümölcsoltó Boldogasszony napja	Visszatérnek a fecskék
Április 1. – A bolondozás napja	Tréfálkozások és beugratások napja. Csúfolódó versikék kapcsolódnak hozzá. Névcsúfolókat és egyéb mondókákat tanítunk a gyermekekkel.
Virágvasárnap.	Villőzés- a lányok szallagokkal feldíszített fűzfaágakkal énekelve körbejárták a házakat

Húsvét - mozgónap	Régebben az ébredő természet, a tavasz kezdetének ősi ünnepe volt, ma a kereszténység legnagyobb ünnepe. Krisztus feltámadása. Legfontosabb szerepe a víznek volt. A víz külsőleg-belsőleg tisztító, gyógyító, termékenységvarázsló erejébe vetett hit alapján. Ezt példázza a húsvét hétfő régi elnevezése: vízbevető-, vízbehányó hétfő. A legnépszerűbb népszokás a locsolkodás és a tojásfestés. Megismertetjük a gyermekeket a különböző tojásfestési, tojásdíszítési technikákkal. Ezekből az elkészült tojásokból haza is visznek, illetve az óvodát díszítjük velük, tojásfát készítünk. A fiúkkal locsolóverseket tanítunk, hogy húsvét hétfőjén meglocsolhassák a lányokat, amiért ajándékot kapnak. Ajándékot, játékokat vásárolunk a gyermekek részére, amit az udvaron találnak meg hosszas keresgélés után, majd dalos játszunk a tavasz eljövételének megünneplésére. Kézművesség: tojásfestés
Komálás (húsvétvasárnapot követő vasárnap, fehérvasárnap).	Előzetes megbeszélés alapján a csoportok komatálat visznek a másíknak, megerősítve óvodán

	belüli összetartozásukat, barátságukat. a „Komatálat hoztam...” kezdetű dal kíséretében. A komatál tartalma a közösen elkészített sütemény. „Nyuszi” ajándék vásárlása a gyermekek részére.
Április 24. – Szent György napja	A magyarságnál az állatok kihajtásának a napja. E naptól számítja a néphagyomány az igazi tavasz kezdetét. Naphívogató gyermekdalok kapcsolódnak hozzá. Naphívogató és tavaszváró gyermekdalokat tanítunk a gyermekekkel, amiket elsősorban az udvaron játszunk.
Kiszebáb égetés – télűzés-tavaszcímzés	Az óvodás gyermekekkel keresztbe kötött faágra szalmából bábut készítünk, amit fel is öltöztetünk mókásan. A nagyobb fiúk a vállukon viszik ki az udvarra a kiszebábot, miközben mondjuk a tanult rigmust és átbújunk a zöldágból készített kapu alatt is. A gyermekekkel együtt égetjük el a kiszebábot, miközben tavaszi énekeket énekelünk, mondókákat, verseket mondunk. Ezzel űzzük el a telet és hívjuk a meleget, a tavaszt.

Május 1. - Majális napja	A májusfa a természet ujjá születésének jelképe. A lányok udvarába szokták állítani a legények, ezzel adták tudtára a falunak, hogy kinek udvarolnak. A fát szalagokkal és más ajándékokkal díszítették fel és május végén, vagy pünkösdkor táncolták ki. Ez a majálisok napja. Az emberek kimennek a szabadba, ahol zenével, énekkel és egyéb szórakozással töltik el a napot. Az óvodaudvaron a fiúk az apukák segítségével feldíszítik szalagokkal a májusfát, amit a lányok csak a felállítás után láthatnak meg. A feldíszített májusfa a tavasz köszöntését jelképezi. Együtt dalos játszunk a májusfa körül, s tavaszi dalokat énekelünk. A Bozsik-focis fiúk futball mérkőzésre hívják ki édesapjukat, miközben a lányok és a többiek drukkolhatnak nekik.
Május 12., 13., 14. – Pongrác, Szervác, Bonifác napja	Fagyosszentek. Termésjósló nap. Természeti megfigyelést végzünk.
Május 25. – Orbán napja	Ezen a napon kezdenek a méhek rajzani. Orbán főpatrónusa a szőlősgazdáknak és vincelléreknek. Szobra megtalálható a keresztutakon és a szőlőskertek kápolnáiban. Időjósló mondókák is fűződnek e naphoz.

	Természeti megfigyelést végzünk.
Pünkösdi napja – mozgónap	Húsvét után 50 nappal kezdődik a pünkösdi. Sok helyen ezen a napon versenyjátékokat játszottak. A győztes, vagyis a pünkösdi király uralkodott ezen a napon. Pünkösdi királyságnak nevezik az értéktelen, múló hatalmat. Ehhez a naphoz kapcsolódik a pünkösdi királyné-járás szokása is. Pünkösdi dalos játékokat, énekeket tanítunk a gyermekekkel. Versenyjátékok keretén belül kiválasztjuk a pünkösdi királyt a fiúk közül, a lányokkal pedig pünkösdi királyné-járást végzünk. Kézművesség: a gyermekláncfüvet koszorúvá fonjuk.
Június 8 – Médárd napja	A néphit szerint, ha ezen a napon esik az eső, akkor 40 napig esni fog. Ha szép az idő, akkor kellemes lesz a nyár.
Június 10 – Margit napja	A néphit szerint ez a nap „retkes”, mert nagyon jó ez a nap a retek, a káposzta vetésére, különösen, ha esős.
Június 22 – a nyári napforduló napja	A leghosszabbak a nappalok, a legrövidebbek az éjszakák.
Június 24- Szent Iván napja	A szertartásos tűzgyújtás egyik jeles napja „Tüzes” gyerekjátékok
Június 29 – Péter és Pál napja.	Az aratás kezdete.

	Arató báb készítése, aratás megkezdése előtt. Kézművesség: lányok hajába koszorút köthetünk vadvirágokból.
Július 13 – Margit napja	Ha esőt, zivatart hoz, „mérges Margit”-nak is nevezik. Haezen a napon jó idő van, akkor a hagyomány szerint elkezdődhet a „szabadban való fürdőzés”
Július 25 – Jakab napja	Ekkor kezd a szőlő édesedni. A megfigyelések szerint zivatarhozó, de ha derűs, akkor jó gyümölcstermés várható. Kézművesség: cipók sütése
Augusztus 10 – Lőrinc napja.	A szabadban fürdőzés utolsó napja.
Augusztus 20 – Szent István király ünnepe.	Népi sportjátékok Szent István király, a magyarok első királya, a pogány magyarok megtérítője. Ezen a napon már új búzából sütik a kenyeret. Több helyütt szokás a búzacoszorú készítése, amely az aratás végét, az új kenyér ünnepét is jelképezi.

5. számú melléklet (Jeles napok, hagyományok a P. Frangepán Katalin Gimnázium Bázisóvodájában)

1. számú fotó: *A középsőcsoportos óvodások a Nemzeti ünnep alkalmából kirakják a magyar zászlót.*

2. számú fotó: *A gyermekek népi játék játszása közben*

3. számú fotó: Karácsonyi ünnepély egyik jelenete a P. Frangepán Katalin Gimnázium Beregszászi Bázisóvodájában

6. számú melléklet – Interjú kérdések Szilágyiné Tóth Gabriellához

1. Milyen jelentőséget tulajdonít a magyar népi kultúrának, és hogyan kapcsolódnak ezek az óvodai gyakorlatokhoz?
2. Hogyan ünneplik az óvodában ezeket az ünnepeket, és miért fontos ez a gyermekek számára?
3. Miért fontos a hagyományőrzés az óvodai környezetben?

7. számú melléklet – interjú kérdések Birta Gabriellához

1. Mi a nevelési koncepció az óvodában?
2. Mi a lényege a hagyományőrző programnak a P. Frangepán Katalin Gimnázium Beregszászi Bázisóvodájában?
3. Miért ezt a programot választotta az óvoda?

8. számú melléklet: Tojásfestés

4. számú fotó: *A középső csoport tojásokat fest*

5. számú fotó: *A gyerekek tojásfát díszítenek*

9. számú melléklet: húsvéti előkészület

6. számú fotó: *minták a tojás díszítéséhez*

7. számú fotó: *Salánki viaszos hímes tojás*

10. számú melléklet – interjú kérdések óvodapedagógusokhoz.

Az óvodai néphagyományőrzés szerepe a nevelési folyamatokban

Az interjú célja, hogy információt gyűjtsen óvodapedagógusok véleményéről és tapasztalatairól az óvodai néphagyományőrzés szerepe kapcsán.

Interjú vázlat

1. Milyen szerepet tölt be az Ön személyes életében a hagyományápolás, néphagyományőrzés?
2. Mióta dolgozik óvodapedagógusként?
3. Milyen óvodai nevelési program mentén dolgozik az óvoda, és ebben milyen helyet kapnak a néphagyományok?
4. Az óvodai csoportban, ahol Ön dolgozik, milyen formában van jelen a hagyományőrzés a mindennapi nevelési gyakorlatban?
5. Milyen módszerekkel építik be a hagyományőrzést a napi óvodai életbe? Tudna példát mondani egy-egy konkrét tevékenységre?
6. Ön hogyan tapasztalja, a mai családokban otthon, mennyire él még a néphagyomány?
7. Milyen magyar néphagyományokat, népszokásokat ismertetnek meg a gyerekekkel az óvodában? (ami esetleg a családban már nem gyakorlat)
8. Milyen népi gyermekjátékokat, mondókákat, népmeséket, népdalokat vagy dramatikus szokásokat használnak a nevelési folyamat során?

9. Használnak-e magyarországi hagyományőrző nevelési programokat a hagyományőrzés éves tervezésében? (ha igen, nevezze meg)

10. Ön szerint milyen hatással vannak a néphagyományok a gyermekek fejlődésére?

11. Mit tapasztal, hogyan fogadják a gyermekek ezeket a hagyományos tartalmakat? Szeretik-e?

12. Milyen pozitív hatást tapasztal a gyermekek fejlődésében a hagyományőrző szemléletű nevelés gyakorlati megvalósítását követően?

11. számú melléklet – a vizsgált intézmények hagyományőrző tevékenységei.

8. számú fotó – Beregszászi 4. számú Napocska óvoda – *Húsvéti készülődés*

9. számú fotó – Beregszászi 4. számú Napocska óvoda – *Hímes tojás készítés*

10. számú fotó – Beregszászi 4. számú Napocska óvoda - *Hímes tojás készítés*

11. számú fotó – Kígyósi Óvoda – *Krumpli vetés*

12. számú fotó – Kígyósi Óvoda - *Farsang*

13. számú fotó – Balazséri Reménység Óvoda – *Gyerekek népviseletben*

14. számú fotó – Balazséri Reménység Óvoda - *Majális*

15. számú fotó – Balazséri Reménység Óvoda – *Húsvéti ünnepség*

16. számú fotó – Beregszászi 10. számú óvoda – *Anyák napi ünnepség*

17. számú fotó – Beregszászi 10. számú óvoda – Mézeskalács készítés

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Hungarian College of Higher Education Ferenc Rakoczi II Transcarpathian

Заголовок

Béres Adrienn

Науковий керівник / Експерт

Автор Ілдіко Гребі

підрозділ

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

3.31%

3.31%

КП 1

11.89%

11.89%

КЦ

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

13005

Кількість слів

101839

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв	Б	2
Інтервали	A→	0
Мікропробіли	␣	0
Білі знаки	Б	0
Парафрази (SmartMarks)	a	38

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	http://adattar.vmmi.org/cikkek/4546/letunk_1996.3-4_10_gulyas_gizella.pdf	102 0.78 %
2	https://klni.info/oktatasi-programok/nepi-hagyományok-oktatasa-az-ovodaban/	65 0.50 %
3	http://adattar.vmmi.org/cikkek/4546/letunk_1996.3-4_10_gulyas_gizella.pdf	43 0.33 %
4	http://adattar.vmmi.org/cikkek/4546/letunk_1996.3-4_10_gulyas_gizella.pdf	40 0.31 %
5	https://kiskavicsok.hu/szoves-oktatas-az-ovodaban/	32 0.25 %